

Politička satira u medijima

Krpan, Vlatka

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:542597>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-18**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

**SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET**

Vlatka Krpan

Politička satira u medijima

(DIPLOMSKI RAD)

Rijeka, 2020.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za kroatistiku

Vlatka Krpan

Matični broj: 0009070790

Politička satira u medijima

DIPLOMSKI RAD

Diplomski studij: Hrvatski jezik i književnost

Mentor: dr. sc. Sanjin Sorel izv. prof.

Rijeka, studeni 2020.

IZJAVA

Kojom izjavljujem da sam diplomski rad naslova

_____ izradio/la samostalno pod mentorstvom _____.

U radu sam primijenio/la metodologiju znanstvenoistraživačkoga rada i koristio/la literaturu koja je navedena na kraju diplomskoga rada. Tuđe spoznaje, stavove, zaključke, teorije i zakonitosti koje sam izravno ili parafrazirajući naveo/la u diplomskom radu na uobičajen način citirao/la sam i povezo/la s korištenim bibliografskim jedinicama.

Student/studentica

Potpis

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Metodologija	2
3. O smijehu	4
3.1. Svijet igre	5
4. Satira	8
5. Politička satira.....	12
5.1. Razvoj političke satire u Hrvatskoj	16
6. <i>Feral Tribune</i>	19
6.1. <i>Melodije Bljeska i Oluje</i>	22
7. <i>Prime Time</i>	24
7.1. Mete satire	25
8. <i>NewsBar</i>	30
9. Zaključak.....	33
Literatura	34
Prilozi	36
Sažetak (na hrvatskome jeziku).....	41
Naslov i ključne riječi (na engleskom jeziku).....	42

1. Uvod

Politika je česta tema razgovora u javnosti. Svi imaju svoje stavove o političarima i raznim političkim opcijama. No rijetko tko javno iznosi svoje iskreno, kritičko, mišljenje. Tome je tako jer je oduvijek postojala razlika između moćnika i ostalih građana. Moćnici su oni koji vladaju i o kojima se rijetko tko usudi izreći iskren stav. Njima je dano pravo određivanja pravila za cijelo društvo. No često ta pravila, koja su temeljna za slobodan razvoj društva, bivaju pogažena u ime *većih* ideala. Jasno je da takvo stanje društvo ne prihvaća pa postoji želja za iskazivanjem nezadovoljstva. Upravo to nezadovoljstvo je poticaj za pisanje ovoga rada. U prvom dijelu rada iznose se razlozi zbog kojih su moćnici postali glavna meta smijeha. Svijet u kojem se nalazimo konstruiran je kao igra u kojoj postoje pravila. Pravila postavljaju moćnici, ali njihovo djelovanje nije u skladu s pravilima koja su sami postavili. To dovodi do reakcije društva. Ustanovljeno je kako smijeh najviše pogađa jer izaziva nelagodu. Upravo je to razlog zbog kojega je smijeh odabran kao oružje u ovoj borbi.

S obzirom na to da je svijet oblikovan prema nekim *novim* pravilima, građani teško mogu nešto radikalno promijeniti, ali dovoljni su i mali koraci da sve poljuljaju. Te male korake predstavlja satira koja u nama pobuđuje smijeh, ali i gorčinu. Smijeh kod onih koji je podržavaju i gorčinu kod onih kojima smeta na putu do još veće moći. O satiri i njenom razvoju piše se u drugome dijelu rada. Satira često nije bila shvaćena ni prihvaćena u cijelom društvu. No ta činjenica ne iznenađuje, s obzirom na to da se satikom ukazuje na laži, a razotkriva se istina. Smijeh, kao neizostavni dio satire, nastoji kazniti sve poroke, drskosti i nepravilnosti u društvu. Stoga je razumljivo da nikada nije bila poželjna u redovima vlasti.

Putem satire, posebno političke, svaki pojedinac može pokazati svoju kreativnost, ali i kritički stav. Satiričari su većinom intelektualci koji su kreativni i hrabri, ali i buntovni. Oni iznose istine koje su se zbog određenih razloga nastojale sakriti. Satira pruža mogućnost slobodnog izražavanja mišljenja, a politička satira postaje sredstvom političke borbe. Ona predstavlja stvarnu istinu u oblikovanom svijetu. Njezin uspon nije bio lak, ali danas se ustalila u svim vrstama medija s ciljem zabave, ali i razvoja kritičkog mišljenja u društvu. Na koji način je u satiri spojena zabava i kritičko mišljenje, prikazat će se u ovome radu.

2. Metodologija

Oduvijek je bilo vrlo teško suprotstaviti se moćnicima, a često je razlog tome bio i nedostatak hrabrosti. Hrabrost i bunt koje pokazuju određeni umjetnici bio je motivacija za pisanje rada o političkoj satiri. Poznato je kako smijeh često zna izazvati nelagodu kod osobe kojoj je upućen pa ne čudi činjenica da je upravo smijeh odabran kao oružje u političkoj borbi. Smijeh je glavno sredstvo borbe u satiri i zbog toga smo se odlučili posvetiti upravo toj vrsti novinarstva. Satira je često podcijenjena vrsta umjetnosti pa mi nastojimo ukazati na njenu važnu ulogu u društvu. S obzirom na to da je smijeh glavno oružje u satiri, prvo smo pokušali definirati smijeh i odrediti njegovu ulogu. Pri tome su nam od izuzetne važnosti bile knjige Henrija Bergsona *Smijeh* i Simona Critchleyja *O humoru*.

S ciljem što boljeg prikaza važnosti ove novinarske vrste, nastojali smo ukazati na sve bitne zadaće koje satira vrši u svijetu. S obzirom na to da je podcijenjena vrsta, ni literatura ne govori previše o njoj. Najviše informacija o satiri i njenom razvoju pronašli smo u člancima koji se nalaze u časopisu *Erasmus*. Članak Slavka Goldsteina *Satiričari i poglavari* te članak Vesne Alaburić *Novine pred sudom* uvelike su nam približili važnost satire. Kako bismo što bolje prikazali situaciju zbog koje se satira pojavila, prvo smo posegnuli za knjigom *Igre i ljudi* Rože Kajoe. Naime navedena knjiga progovara o igrama koje možemo prepoznati u bilo kojem području djelovanja. Mi smo navedenu knjigu povezali s djelovanjem političara, ali i satiričara. Ako je sve oko nas igra, moraju postojati određena pravila za njeno djelovanje. A upravo oni koji su ih postavili, sustavno ih i krše. To stanje je dovelo do nezadovoljstva u društvu koje smo mi povezali s pojavom satire.

Satira za svako naneseo zlo uzvraća smijehom. Smijeh sugerira da je riječ o zabavi, ali isto tako riječ je i o društvenoj kritici. Stoga će u drugome dijelu rada biti prikazano na koji način točno satira spaja zabavu i kritiku društvu. Taj dio rada posvetili smo hrvatskim satiričarima koji putem raznih medija prenose kritiku i pozivaju na kritičko promišljanje. Satiru u Hrvatskoj je uzdigao satiričko-politički tjednik *Feral*. Ovaj tjednik je pokazao hrabrost i upornost te je time potakao i druge satiričare da se odvaže na sličan potez. Za analizu satiričnog rada *Ferala* od velike nam je pomoći bilo djelo Borisa Pavelića *Smijeh slobode*. Satira se razvila u svim medijima pa je stoga bilo teško pronaći literaturu koja govori o radu internetskih portala. Stoga je od velike pomoći za izradu ovoga rada bio intervju s Domagojem Zovakom i Bornom Sorom, urednicima satirične emisije *Prime Time*. Razgovor s njima je uveliko pripomogao u stvaranju ovoga rada. Osim što

smo dobili uvid u način spajanja zabave i kritike, ovaj razgovor nam je predočio i koliko je vremena, truda, pa i hrabrost potrebno za stvaranje satirične emisije.

Cilj ovoga rada je prikazati kako politička satira nastaje iz potrebe. Ona je svakako potrebna u borbi za slobodu mišljenja, duha i smijeha. Satira pruža slobodu koju rijetko koja druga vrsta novinarstva pruža. Prema tome ona je nepravredno podcijenjena i ovim radom se nastoji ukazati na njezinu važnost. Osim toga cilj rada je i ukazati da je potrebno kritički promišljati o svemu i pokazati nezadovoljstvo, bar putem satire.

3. O smijehu

Kako bismo uspješno pojasnili ulogu humora u, većinom, vrlo ozbiljnim situacijama, prvenstveno moramo odrediti sam pojam smijeha. Smijeh je, prema Bergsonu (1987: 20) *jedna vrsta društvene geste*. No Bergson se ne zaustavlja na samo ovoj kratkoj definiciji smijeha, već navodi da je to društvena gesta koja *ističe i kažnjava neki poseban oblik nepažnje ljudi i događaja* (Bergson, 1987: 60). Prema navedenoj izjavi mogli bismo zaključiti kako je smijeh na neki način kazna za onoga prema kome je upućen. Upravo takva definicija smijeha je nama od izuzetne važnosti za razumijevanje onoga što u ovome radu razrađujemo – političku satiru. Nikome nije želja biti izložen ismijavanju jer takav čin ponižava svaku osobu. Ako je tome tako, ako smijeh pomalo ponižava i predstavlja neki oblik kažnjavanja, onda ga možemo definirati i kao *neku vrstu društvene poruge* (Bergson, 1987: 89). Iako je u društvu uvriježeno mišljenje da smijeh služi opuštanju i zabavi, ustvrdili bismo da je njegova bitna uloga, ipak, kažnjavanje. Takva njegova uloga dovodi nas do mišljenja da je upravo smijeh taj koji će najbolje ukazati na neke bitne probleme u društvu, ali na neki način ih i kazniti. Iako često mislimo da je smijeh samo gesta koja označava obrambenu reakciju, to nije uvijek slučaj. Smijehom se vrlo često nastoji izazvati osjećaj nelagode, a samim time i poniženja kod neke osobe. U ovome slučaju takva zadaća smijeha nam je od iznimne važnosti. Smijehom se nastoji potaknuti osobu, ali na način da joj izazove neugodu. Izazivanje takvog, neugodnog, osjećaja izražava reakciju društva na djelovanje te osobe. Na takav način društvo nastoji reagirati na neprihvatljivo ponašanje. A očigledno je jedan od najboljih načina reakcije upravo smijeh. Smijeh u ovome slučaju ne predstavlja dobrotu i puku zabavu, već način reakcije na ono što ne prihvaćamo. Ako bismo na smijeh gledali samo kao na gestu koja služi opuštanju ili uživanju, on ne bi imao svrhu kakvu ima u satiri.

Smijeh je vrlo bitan element u satiri, a on se pojavljuje upravo u opreci realno-idealno. (Marković, 2019) Takva suprotnost nas upućuje na ono što jest u društvu i ono što bi trebalo biti. Satiričari upravo tu razliku nastoje naglasiti. A postoji li bolji način prikaza stvarnosti kakva jest i one kakva bi trebala biti od korištenja mehanizma koji ljude inače opušta? Rečeno je da smijeh opušta, ali i kažnjava. Upravo je u satiri moguće oboje. Iako on gledatelje/slušatelje/čitatelje opušta, on i kažnjava one kojima je taj smijeh upućen. Navedene dvije krajnosti, idealno i realno, dovele su, na neki način, do nastanka satire. Upravo je konstantno prebacivanje s idealnog na realno i obratno rezultiralo pojavom ironije i humora, koji su glavni oblici satire. (Marković, 2019) Kako

bismo što bolje razumjeli bit satire, iznijet ćemo definicije navedena dva oblika. Ironija je, stoga, *govorenje o onome što bi trebalo biti praveći se da vjerujemo da ono jest* (Marković, 2019: 53). S druge strane humor je *podrobno govorenje o onome što jest kao da je to ono što bi trebalo biti* (Marković, 2019: 53). Bergson (1987) i Hadžić (1998) dodatno pojašnjavaju navedene pojmove. Ironija, prema Hadžiću, nije jednoznačna i baš zbog toga često budi sumnju. Ona ima više slojeva koji se mogu demonstrirati riječju, grimasom ili pogledom. Bergson smatra da je ironija po prirodi govornička, dok s druge strane humor sadrži ipak nešto znanstveno. Prema tome humor možemo, na neki način, pojačati ako što hladnije i ravnodušnije nastojimo prikazati svojstva zla. Humorom se često nastoje iznijeti precizne činjenice, pa Bergson (1987: 84) navodi da *humor, u užem smislu kako ga mi shvaćamo, predstavlja transpoziciju moralnog u znanstveno*. Stoga je bitno naglasiti da zadaća smijeha i humora nije ponižavanje na osobnoj razini. Krićka zadaća humora nije ukazati na poroke određene osobe, već ukazati na poroke i nepravilnosti koji su opći, koji se odnose na cijelo društvo.

Nastankom određenih pojava u društvu, koje Bergson (1987) opisuje drskima, pojavile su se i reakcije na te iste drskosti. Upravo *na te drskosti društvo odgovara smijehom, koji je još veća drskost* (Bergson, 1987: 123). U današnje vrijeme, vrijeme napretka tehnologije, većina društva je izložena pogledima drugih ljudi. Kod onih koji su konstantno izloženi pogledima drugih ljudi pojavljuje se određena krutost tijela, duha i karaktera (Bergson, 1987). Takva krutost predstavlja odvajanje od društva i samim time postaje komična. A poznato je da sve ono što je komično izaziva smijeh pa isto tako i krutost postaje meta smijeha. Smijehom se nastoji kazniti upravo ta krutost i odvajanje od društva. Svaka osoba koja se odvaja/izdvaja od društva *automatski ide svojim putem ne brinući se o tome da uspostavi kontakt s drugima* (Bergson, 1987: 88). Upravo zbog toga postaje meta smijeha kojim se nastoji reagirati na izdvajanje. Smijehom se nastoji kazniti takvo ponašanje.

3.1. Svijet igre

Ako osoba samo ide svojim putem i na tome putu raskida s konvencijama, izgleda kao netko tko se igra. (Bergson, 1987) Upravo je pojam *igre* bitan element u nastanku političke satire. Naime, ne samo da se satirićari pa i njihovi istomišljenici igraju s ciljanom osobom, već se i ciljane osobe igraju s društvom. To nas dovodi do zaključka da je sve oko nas igra. Detaljno pojašnjenje

navedenog zaključka nudi nam Rože Kajoa (1979). On smatra da svaka institucija ima svoje principe rada, a postojanje nekih principa aludira na postojanje igre. No s javljanjem nekih drugih, novih, potreba u društvu dolazi do postavljanja novih principa koja automatski ruše ona već postavljena. Pojava novih pravila dovodi do postanka nove, i prestanka, stare igre. Upravo to potvrđuje da su i institucije uključene u sustav igara. To nas dovodi do zaključka da se igre konstantno izmjenjuju, ali su uvijek upravo to što samo ime kazuje – igre. Svaka igra, bila stara ili nova, ima svoja pravila, a Kajoa (1979) smatra da se igre mogu i kategorizirati. Stoga on dijeli igre u četiri kategorije: *Agon*, *Alea*, *Mimicry* i *Ilinx*. Svaka od navedenih kategorija podrazumijeva svoje vrste igara koje su prisutne u današnjem svijetu (od nogometa do maskiranja). Za svaki *agon*, koji predstavlja svako natjecanje i borbu, potrebna su određena pravila, ali ona često bivaju pogažena. (Kajoa, 1979) U tome trenutku dolazi do iznevjeravanja onoga čime su se svi vodili. Ako govorimo o institucijama, što je u ovome radu vrlo bitno, i njihovom odnosu prema društvu, važno je govoriti o pravilima koja su često iznevjerena. To navodi i Kajoa (1979: 136) tvrdeći da *u svim društvima, na raznim stupnjevima, čim ta društva dostignu izvjestan stupanj razvoja, sukobljavaju se obilje i bijeda, mračnjaštvo i slava, moć i ropstvo. Ako je proglašena jednakost građana, radi se samo o pravnoj jednakosti* (prevela autorica). Očigledno je da dolazi do „igranja“ po drugačijim pravilima, po pravilima koja ne vrijede za sve i upravo takav način „igranja“ dovodi do nezadovoljstva. Kajoa (1979) smatra da to više i nije samo igra, već da onaj tko od igre napravi zanat više ne igra nego obavlja posao. Ako je tome tako, možemo zaključiti da *agon*, koji ima svoja pravila, ovdje više ne postoji.

Takav način odnošenja prema igri, pravilima, a napose i društvu doveo je do otpora tog istog društva prema „igračima“. Ovaj način otpora neće prouzrokovati revoluciju, ali, nakratko, daje osjećaj moći i utjehe onima kojima se „igrači“ stalno poigravaju. Oni nastoje uzvratiti za sva nepoštivanja pravila, a uzvraćaju upravo smijehom. Smijeh je jedini bezbolan i dostojanstven način na koji se može uzvratiti za naneseo zlo. Smijehom i humorom društvo zauzima svoj stav i prikazuje kritički položaj *u odnosu na ono što se smatra našim svakodnevnim životom* (Critchley, 2007: 47). S obzirom na to da drugačiji načini pokazivanja nezadovoljstva nisu prigodni, ostaje smijeh kao najbolja opcija za otpor. A opće je poznato da upravo smijeh i humor, te njihova prihvaćenost pokazuju ljudskost i veličinu svake osobe. Uzimajući sve navedeno u obzir, možemo zaključiti kako je upravo smijeh najbolji, najjači, ali i najmudriji način iskazivanja vlastitih kritičkih stavova. Iako je takav način obraćanja i humora često smatran depresivnim, on predstavlja

srž humora (Critchley, 2007: 110). Smijehom ne reagiramo samo na smiješne i sretne situacije u našim životima. Smijehom reagiramo i u nelagodnim situacijama, u bolu, u nemanju. Smijeh predstavlja nakratko izlaz iz svega što nas je snašlo. Njime lakše podnosimo sve situacije u kojima se nalazimo. Prema tome smijemo se svemu oko sebe i samima sebi. I upravo zbog toga čemu se sve izruguje, smijeh je smatran depresivnim i ponižavajućim, ali zapravo uzvisuje i oslobađa te prikazuje ljudskost i veličinu osobe. Najbolji opis ovoga društva i značenje ovakvog humora iznio je Critchley (2007: 110) navodeći *da smo, iako melankolične, mi ljudi i najveselije životinje. Smiješimo se i doživljavamo sebe smiješnima. Naš je jad naša veličina.*

4. Satira

Upravo našu stvarnost, koja dovodi do jada, često smatramo neizdrživom. Ona postaje podnošljiva ako u njoj pronađemo zrno smiješnoga. To zrno smiješnog izneseno je satirom koja nastoji reagirati na sve neprihvatljivo. Kod satire se na sve drskosti i neprihvatljivosti nastoji reagirati smijehom. Smijeh postaje kazna za svako zlo, za sva pogažena dosadašnja pravila. Njime se u središte zanimanja stavlja ono što predstavlja problem u društvu. Ako nastojimo na nešto ukazati, najbolji način za to je pomoću umjetnosti. Upravo je satira *umjetnička forma u kojoj se općeljudski i individualni poroci, gluposti, izopačenosti i zablude izvrgavaju osudi putem ismijavanja, preziranja, lakrdijašenja, ironije i drugih metoda, ponekad s namjerom da ih se ispravlja*. (Encyclopedia Britannica i Websterov enciklopedijski rječnik, prema: Goldstein, 1995: 22). Koristeći svoju kreativnost satiričar nastoji prikazati svijet onakvim kakav uistinu jest. Često društvo idealizira svijet u kojem se nalazi pa im satiričar prikazuje surovu istinu. Iako se čini da često u tome prikazivanju pretjeruje, on zapravo nastoji što bolje prikazati stvarnu sliku svijeta. Na taj način on suprotstavlja svijet viđen očima društva i svijet kakav uistinu jest. On progovara o glavnim društvenim problemima i smijehom, kao glavnim sredstvom satire, nastoji kazniti sve poroke i izopačenosti. Satira može biti književna ili novinarska. S kojeg god aspekta ju promatrali uvijek se odnosi na kritiziranje društvenih problema na šaljiv način (Baček, 2019). Baček navodi kako u okviru hrvatske književnosti prve primjere satire nalazimo u pjesmi *Svit se konča*¹. Stoga je vidljivo da se satira prvo razvila u književnosti, a kasnije se počela širiti i na druga polja.

U satiri je humor poseban način umjetničkog spoznavanja pomoću kojega umjetnik, satiričar, pokazuje svoj subjektivni odnos prema objektu vanjskog zbivanja. Prema tome se satira uvelike razlikuje od ostalih sredstava umjetničkog spoznavanja. (Feller, 2009) Iako je za uvidjeti da satira ima vrlo određivu društvenu funkciju. Satiričar prikazuje svijet onakvim kakvim ga on vidi, a vrlo često je taj svijet uistinu onoliko iskrivljen koliko ga satiričar i prikazuje. Takav svijet često nije prihvatljiv i nije onakav kakav smo zamišljali, a satira stvarnost u tom svijetu čini podnošljivom pomoću umjetničke katarze². Iako katarza ne pomaže promijeniti ništa u vanjskome

¹ Pjesma *Svit se konča* pronađena je u najstarijoj zbirci hrvatskog duhovnog pjesništva, a smatra se i najstarijim poznatim primjerom hvarstog pjesništva. Pjesma se kvalificira kao satira koja progovara o intimnom svjedočanstvu doživljaja jednog svijeta što tone u mrak, potirući znane kršćanske ideale. (Garvanović-Porobija, 2013)

² Prema Aristotelu *katarza treba izazvati strah i sažaljenje te tako „pročistiti“ osjećaje gledatelja*.

(<https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=30849>, 15. rujna 2020)

Prema Felleru (2009: 242) *umjetnička katarza (...) realno je zbivanje iz kojeg čovjek izlazi izmijenjen*.

svijetu, ona utječe na umjetnika i one koji su uspjeli doživjeti katarzu. (Feller, 2009) Takva katarza, koju bismo mogli nazvati *satirična*³ ne može mijenjati niti popravljati društvo, ali može poticati jačanje i razvoj kod osoba koje su bile sposobne doživjeti katarzu. Stoga je vidljivo da satira ima vrlo bitnu društvenu ulogu/svrhu. A sama vrijednost satire mjeri se prema humoru, odnosno njena vrijednost raste što je ono smiješno u njoj izrazitije. Upravo to smiješno će utjecati na izazivanje osjećaja katarze u osobi. Prema tome možemo uvidjeti da satira nema za cilj izazivati pobune u društvu, nego utječe prvenstveno na osobu koja je prihvaća. Takvo djelovanje satire možda ne prikazuje odmah očigledan otpor društva, ali je zbog toga satira, prema Hadžiću (1998: 60), *na dužu stazu učinkovita*. Tome je tako jer satira otkriva stvarno lice društva, ali često nastoji ukazati i na promišljanje o samome sebi. Ona ukazuje na to da se ne smijemo opustiti i olako sve prihvatiti, već moramo promisliti o sebi, svome djelovanju i svijetu oko sebe. Stoga satira nastoji potaknuti razmišljanja, ne samo o vanjskome svijetu i društvu, već i o samome sebi. Svaka osoba koja doživi katarzu, doživi i promjenu koja mora utjecati na nju i njen život. Stoga je glavna osobina satire, prema Felleru (2009: 243) *da transformira stvarnost, i da tek u toj transformaciji razotkriva ono što je u realnosti nevidljivo*. Prema tome ako neka osoba ipak nije uviđala realnosti koje je okružuju, satira i katarza bi trebale pridonijeti tome da uvidi sve što joj je do sada bilo nevidljivo, neshvatljivo i naizgled nepromjenjivo. Stoga možemo zaključiti da je satira, poput filozofije, jedan od načina na koji se spoznaje i otkriva istina. (Alaburić, 1995)

Putem iznesene istine, satiričar iznosi i svoje mišljenje o nekoj osobi i njenom djelovanju, ali to mišljenje se nikako ne bi trebalo jednoznačno tumačiti. Jer satira dopušta različita tumačenja koja su često i suprotstavljena. Stoga satira ostavlja slobodu interpretatorima, a njihove interpretacije ovise o obrazovanju, kulturi, toleranciji, smislu za humor, ali i političkom opredjeljenju tumača. (Alaburić, 1995) Stoga je svako tumačenje legitimno te nitko od nas nema pravo suditi tuđe interpretacije. Vrlo je lako za zaključiti kako nam satira ostavlja slobodu, prvenstveno slobodu mišljenja. Ona nam pokazuje da na sve nepravde koje nas okružuju valja odgovoriti smijehom, a ne bijesom i mržnjom. Češće na razne životne situacije reagiramo tugom, ljutnjom ili mržnjom, nego smijehom. To je sasvim opravdano, ali satira nastoji pokazati da je smijeh često djelotvorniji, a i mudriji izbor. Satira nam, stoga, pruža slobodu mišljenja jer se ona

³ *Satirična katarza – osposobljava organizam za stvarnu borbu izvan umjetnosti protiv svih frustracija i pogubnoga stresa...* (Feller, 2009: 242)

nitni ne smije jednoznačno tumačiti s obzirom na to da se služi sredstvom *pretjerivanja*⁴. Često je to pretjerivanje u isticanju određenih osobina koje postaju objekt izrugivanja. A poznato je kako upravo isticanje neke osobine nju dovodi u središte pozornosti i upravo to je cilj satire, a pretjerivanje joj u tome svakako pomaže. Razlog zbog kojeg se satira koristi sredstvom pretjerivanja je ujedno i razlog zbog kojega je i došlo do pojave satire. Taj razlog najbolje opisuje Goldstein (1995: 22) navodeći sljedeće: *Protiv gole istine satira se bori namjernim pretjerivanjem da bi britkije ukazala do kakvih nas žalosnih apsurdna gola istina može dovesti*. Gola istina koja nas okružuje dovela nas je do pojave satire koja joj se suprotstavlja smijehom. Smijeh nema samo svrhu nasmijati, rugati se, ponuditi utjehu ili olakšanje, već potaknuti razmišljanje. Satira s jedne strane pruža prostor za slobodu mišljenja i slobodu tumačenja, ali s druge strane ono bitno što potiče i traži jest kritičko promišljanje o iznesenome.

Samim time satira nastoji pobuditi onaj kritički duh koji se u svakome od nas krije. Nastoji potaknuti da na sve oko sebe gledamo s dozom sumnje i da o svemu prosuđujemo, a ne prihvaćamo olako. S takvom ulogom, satira nikako ne bi trebala biti potiskivana, ali, nažalost, *satira je najslabije njegovani rod književnosti; ona oduvijek mora savladavati ogorčene otpore* (Pavletić, 1961: 137). Otpori koji se pojavljuju su ipak sasvim razumljivi, jer nitko olako ne prihvaća humor na svoj račun. Nitko ne želi biti ismijan, ali ako je izložen oku javnosti i radi protivno dogovorenim pravilima, ne preostaje ništa drugo nego uputiti mu svoje kritičko mišljenje. Ali iznošenje mišljenja putem satire je puno teže prihvatiti nego izravno rečeno, a to potvrđuje i Hadžić (1998: 73) koji smatra da *smijeh iza vlastitih leđa prouzrokovan javnom porugom teže je podnijeti od izravne kritike*. Upravo zbog toga humor često nije bio prihvaćen u društvu. Oduvijek su postojali porivi za njegovim potiskivanjem. Ono što se humorom može izreći teško se može bilo kojim drugim sredstvom. Baš zbog toga nastojao se potisnuti, a oni koji su se njime služili kazniti.

Svako razdoblje je nosilo svoje prednosti i mane, ali i poneka pravila. U moderno doba, humor i satira su postajali sve slobodniji, te se danas i štite svim modernim zakonima. Satira danas predstavlja pravo na, kao što je već rečeno, slobodno izražavanje mišljenja i svjetonazora. Stoga je vidljivo da je smijeh uvijek pronašao svoj put što i ne čudi s obzirom na to da je jedno od temeljnih prava – pravo na smijeh. Odlika moderne demokracije i modernog društva je upravo sloboda

⁴ Pretjerivanje se još naziva i hiperbola te se odnosi na *termin antičke retorike za figuru kojom se preuveličavaju svojstva predmeta, naglašava emotivan odnos prema pojavama ili radnjama*. (<https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=25601>, 15. rujna 2020)

humora i satire. Stoga možemo zaključiti kako se stupanj demokracije u nekome društvu najbolje može očitati u tome koliko je satira dopuštena, prihvaćena i shvaćena. Često je ona dopuštena, ali ne i potpuno prihvaćena ili pravilno shvaćena. Važno je naglasiti da satira nema namjeru izvrnuti ruglu osobu iz privatnih razloga, a pogotovo ne vrijeđati, već je namjera ukazati na neprihvatljivo ponašanje ili djelovanje. Na to ukazuje pomoću smijeha koji i dalje nije velikodušno prihvaćen. Ali smijeh je jedino što je društvu preostalo u ovoj igri, jer moć i slava su već u rukama drugih. Kada govorimo o moći i slavi, očigledno je da govorimo i o vlasti, koja je uz nasilje i ljudsku taštinu najčešći motiv satire. (Hadžić, 1998) Vlast često konstruira istinu koja nas okružuje pa, stoga, ne čudi činjenica da *satira postaje sredstvom direktne političke borbe*. (Goldstein, 1995: 21).

5. Politička satira

S obzirom na to da su konstantno izloženi pogledima javnosti, nositelji vlasti velika su meta satire. Njihovi postupci često nisu dobro prihvaćeni u društvu pa im se društvo na neki način moralo obratiti. Najbolji put za obraćanje pronašli su u satiri. Humor i satira postali su kazna za sva pregažena pravila *igre*. Pravila koja su postojala za uspješan *agon*. No kada su ona postala pogažena, preostalo je uzvratiti *igru* onima koji su do sada *igrali*. Jasno je da oni koji imaju vlast imaju i moć, oni su postavljali pravila, koja su naknadno bivala pogažena. Takav način *igre* doveo je do odgovora društva moćnicima i to putem satire. Jer satira je najbolji način za slobodno iznošenje kritičkog mišljenja, ali i ponovno postavljenu *igru*. Stoga satira postaje oružje u borbi protiv političke moći. Satira kojoj je u cilju borba protiv političke moći naziva se političkom satikom. Ona najbolje prikazuje odnos društva prema politici i političarima, ali i odnos političara prema društvu. Političari stoga postaju najčešća meta satiričara.

Prethodno je navedeno kako najbolji stupanj demokracije u nekoj državi pokazuje upravo otvorenost prema satiri, a prihvaćenost političke satire pokazuje, ne samo stupanj demokracije, nego i političke slobode i stabilnog, zdravog društva. Politička satira najbolje se može opisati kao *oblik slobode izražavanja političkog negodovanja i mišljenja, legitimno sredstvo demokratske političke borbe za svoje ciljeve i opredjeljenja* (Goldstein, 1995: 23). Stoga satiričari putem satire mogu otvoreno izjasniti svoje opredjeljenje, podržati jednu stranu, a drugi ismijati, ali, ipak, češće se pojavljuje slučaj negodovanja i kritike na sve ponuđene opcije. Politička satira na taj način pruža i njenim pobornicima mogućnost otvorenog negodovanja i kritike koju često čuvaju samo za sebe. Satira je, stoga, mnogima otvorila put za iskazivanje onoga što su u sebi često skrivali. A razvojem političke satire razvila se i veća sloboda izražavanja mišljenja koja nije ili ne bi trebala biti kažnjiva. Mogućnost izražavanja vlastitog kritičkog stava putem humora uvelike je i olakšala samo izražavanje. Upravo u satiri se kreativci mogu najbolje i najlakše izraziti bez straha od podrugljivih pogleda. Sukladno tome satira ne pruža samo slobodu mišljenja i svjetonazora, već i slobodu duha i kreativnosti. Zbog toga se politička satira ne može smjestiti u jedno definirano područje, već je *smještena negdje u nedefinirano područje između političke kritike, žurnalističkog aktivizma i umjetničke kreativnosti* (Goldstein, 1995: 23).

Razvijati svoje kritičko promišljanje i otvoreno izražavanje stavova koristeći se pri tome duhom kreativnosti čini se kao zgoditak za sve one koji su do tada bili u sjeni vlasti.

Onemogućavanje ovakvog načina izražavanja bilo bi jednako zatiranju slobode kreativnog pojedinca. Na ovaj način moć je u rukama satiričara koji je bar na trenutak jači od stvarnih moćnika i vlasti. Politička satira je jedini način borbe u kojoj satiričar ima jednake mogućnosti kao i političar. Jedino putem satire pojedinac može pobijediti moćnika. Upravo zbog toga dolazi do pojave zatiranja slobode. Nitko se ne želi naći na meti javnosti, a pogotovo ne na meti satiričara. Jer svi istomišljenici satiričara su još jači kada znaju da nisu sami. Ali isto tako znaju da je satira jedini način kojim mogu doprijeti do svoje mete, jedini način kojim mogu potpiknuti metu. A uzmemo li u obzir da satira progovara o onome što nas okružuje, o društvenoj stvarnosti, odnosno o goljoj i tužnoj istini, postaje još veće zadovoljstvo ako je upućena osobi na višem stupnju društvene hijerarhije. Tome je tako jer je tada djelotvornija, a smijeh, koji je kazna, postaje još veći. (Hadžić, 1998: 72)

Satiričar nastoji prikazati stanje u društvu i „privesti“ društvo zdravom razumu, a pri tome su očigledne pljuske društvu, nemoralu, zlu, laži i oholosti. (Alaburić, 1995) No, politički satiričar ne staje na tome već svojim potezima često dolazi do *otkrivanja najdubljih, a zbog kojekakvih razloga potisnutih ili zabranjenih, moralnih, političkih, estetičkih, filozofskih istina* (Alaburić, 1995: 40). Prilikom tog otkrivanja, satiričar se ne služi uvijek točnim i vjernim činjenicama jer je njemu prvenstveno stalo do istinitosti. Pretjerivanjem, kao sredstvom satire, ne mogu se uvijek postići točne činjenice, ali se može ukazati na istinu. A pravi smisao, točnost i vjernost, činjenice zapravo dobiju tek kada se prikaže stvarna istina. (Alaburić, 1995) Satiričar mora biti hrabar, ali isto tako i pošten. Prilikom iznošenja bilo kakvih činjenica on ne bi trebao ići u krajnosti samo kako bi prenio informaciju koju želi. Kako u svemu, tako i u satiri postoje granice koje se ne bi trebale prijeći. Treba se znati odrediti granica dobra i zla i toga se pridržavati. Stoga je očigledno da iako pruža slobodu i satira sadrži pravila kojih se satiričar treba pridržavati i nikako ih ne gaziti, jer vidljivo je do čega su pogažena pravila dovela.

Politički satiričar uvijek ima pravo iznijeti svoje mišljenje i svoje opredjeljenje, ali je dosadašnja satirička praksa pokazala da *satiričar nije „uski patriota“ i ne zastupa samo određeni narod, partiju ili ideologiju*. (Hadžić, 1998: 78). Upravo zbog toga što ne zastupa određenu ideologiju satira ima veliku popularnost u društvu. Društvo, stoga, satiričare vidi kao osobe koje zastupaju njih. Prema tome satiričari i političari predstavljaju dvije suprotstavljene strane. Svakako je razumljivo da satiričar nije na strani vlasti pa je teško za zamisliti da će uspješni satiričar hvaliti

bilo koju političku opciju ili bilo kojeg političara. Uvijek postoji mogućnost da je i satiričar, kao i većina ili nekolicina društva, politički opredijeljen, ali njegova primarna zadaća je otkrivanje istine i društvenih poroka. Samim time on, kao osoba koja otkriva istinu, mora imati na umu što mu je primarna zadaća te se time mora voditi. Ipak je češća opcija ta u kojoj su satiričari duboko razočarani istinom koja ih okružuje pa su politički neutralni, a to je često i vidljivo iz njihovih izlaganja.

Važno je napomenuti kako je skoro pa nemoguće da satiričar šteti ugledu ili dostojanstvu političara, već najviše što može povrijediti je političarevu taštinu. To svakako nije grijeh već poticaj za bolji rad i jednoj i drugoj strani. Satiričar koji vidi da je dotakao svoju metu zna da je obavio zadatak koji je namjeravao. To je dokaz da svoj posao radi upravo onako kako i treba. Političaru se ukazuje na njegove mane, pa on može poraditi na njima. Stoga i političari, koji su meta satiričara, mogu ponešto naučiti od svojih kritičara te to iskoristiti ili u svome poboljšanju ili, češće, u ismijavanju svoje oporbe. No iako politička satira ne može niti nastoji napraviti društvenu revoluciju, ona ipak ostaje nepoželjna u redovima političke vlasti. Tome je tako jer je satira strast kojom se satiričarev talent suprotstavlja nasilju vlasti. (Goldstein, 1995) I upravo, kako Goldstein (1995: 21) smatra, *borbenost te strasti odvaja satiru, osobito političku satiru, od općenito bezazlenijeg humora. S obzirom na to da nije smatrana bezazlenim humorom, jer je očigledno imala učinka na društvo, smatrana je nepoželjnom. Iz tog razloga često su postojali porivi za njenim gašenjem. U prilog tomu ide i činjenica da su autoritarni režimi u mnogim zemljama kroz devetnaesto i dvadeseto stoljeće dugo i uporno nastojali ograničiti prodor javne kritičke riječi u politiku, pa se u tim okvirima ograničavala sloboda i političkoj satiri* (Goldstein, 1995: 21). Prema navedenom je vidljivo da su odavno postajala nastojanja da se ugasi sloboda kritičkog promišljanja i iznošenja takvog mišljenja. To nimalo ne čudi jer su se satirama nastojale iznijeti istine o kojima se moralo šutjeti zbog raznih prilika, politike ili jednostavno nelagode.

No satiričari, s druge strane, nisu odustajali, jer bi izostanak satire značio kršenje temeljnih prava – prava slobode i prava na smijeh. A upravo je humor taj koji *nas vraća zdravom razumu* (Critchley, 2007: 28). Zdrav razum je, u situaciji gdje vlada moć, upravo ono što je potrebno. Društvo ima kritičko mišljenje o svemu što ga okružuje pa i o sebi samome i mora postojati način da se ono iznese. Jedan od najboljih načina je putem satire jer kroz humor se nešto može, a i ne mora shvatiti kao istina. Stoga sve ostaje na gledateljima/slušateljima/čitateljima koji na temelju

svog znanja, opredjeljenja i obrazovanja odlučuju u koju istinu vjeruju. I iako se ograničavala sloboda političkoj satiri *s provalom slobode u devetnaestom stoljeću i satira postaje sve slobodnija i otvorenija* (Goldstein, 1995: 21). U to vrijeme je došlo do pokretanja brojnih satiričko-humorističkih listova koji, ipak, nisu od svih strana jednako dobro prihvaćeni. Prema Goldsteinu (1995) tek u dvadesetom stoljeću satira zapravo doživljava procvat u novinama i audiovizualnim tehnološkim novitetima svih vrsta i žanrova. Pojavom demokracije u društvu i satira doživljava svoj uspon. Ona predstavlja slobodu koja je u toj mjeri dopuštena samo u slobodnim i stabilnim društvima. Možda nije posve shvaćena, a često niti prihvaćena, ali njeno postojanje znak je postojanja demokracije i stabilnosti svakoga društva. To uvelike govori o važnosti satire u svakome društvu. Iako je oduvijek u teškom položaju zbog načina na koji djeluje, prepoznata je kao vrlo vrijedna i neizostavna sastavnica svakog zdravog i slobodnog društva. Njena vrijednost očituje se i u tome što je upravo ona mjerilo demokratske zrelosti unutar države. (Goldstein, 1995) Očigledno je da se upravo u satiri, osobito političkoj, očituje kakvo je stanje u nekoj državi i njenome društvu. Ona prikazuje stanje u društvu, ali i njeno postojanje već je sam znak stanja u nekoj državi. Prema tome, satira je održiva samo u onome društvu koje je otvoreno, zrelo i stabilno.

Prema svemu navedenom vidljivo je da na razvoj satire uvelike utječe društvo u kojemu se razvija, jer njezin razvoj i prihvaćenost ovise upravo o društvu koje je njena meta. Često se ne slažu svi sa satiričarima i traže im mane. A isto tako često je razlog tome upravo to što oni progovaraju istinu. Satira dopušta slobodno izražavanje misli pa satiričari koristeći se satirom iznose svoje stavove i promišljanja o društvu. No, satira ostavlja mogućnost i cijelom tom društvu da iznese svoje kritički skovane stavove o svemu što ih okružuje. Time je satira dala slobodu svima, a ona je svoju slobodu i svoj put pronašla u demokraciji. Upravo je ta sloboda *koja se u uspješnim modernim demokracijama afirmirala kao neprikosnoveno pravo građanina da se njome brani od države, društva* (Goldstein, 1995: 23) ono što ju čini posebnom i što joj nitko ne bi smio otuđiti. Naravno takva sloboda ne odgovara uvijek svima te se često mete satiričara nađu uvrijeđene. Ali potrebno je uvijek imati na umu da politička satira nije kleveta ni uvreda jer se sama od toga ograđuje upravo korištenjem pretjerivanja. Imajući to na umu nitko ne bi trebao satiru doživjeti kao osobni napad, ali bi svatko o onome što se njome iznosi trebao dublje razmisliti. Možda politička satira ne može popraviti stanje u državi i društvu, možda ne može ravnopravno rasporediti moć i njeno korištenje, ali može ukazati na probleme i time potaknuti kod svakoga kritičko promišljanje, a ne pasivno

upijanje. Iako na prvi pogled ne djeluje kao djelotvorno oružje u političkoj borbi, želimo vjerovati da je na duge staze satira ipak učinkovita.

5.1. Razvoj političke satire u Hrvatskoj

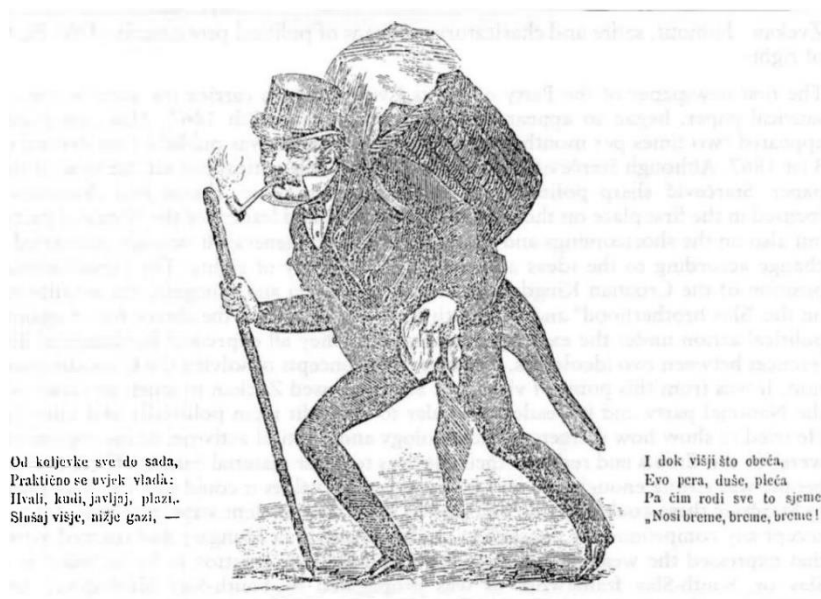
Satira je učinkovita od svojih početaka, kako u svijetu tako i u Hrvatskoj. Oduvijek su postojali porivi za njenom zabranom, a to je dokaz da je očigledno djelovala onako kako je i trebala. U Hrvatskoj satira nikada nije bila u potpunosti slobodna, a tome u prilog idu i činjenice koje ćemo kasnije iznijeti u radu. Moderno doba i demokracija pridonijeli su razvoju slobode i slobodnog izražavanja mišljenja, a time je došlo i do razvoja satire. Kroz razvoj Hrvatske samostalnosti razvijala se i sloboda medija, a danas je došla do stupnja na kojemu zakonska cenzura ne postoji. Satira, poglavito politička, doživjela je u Hrvatskoj velike uspone i padove. S vremena na vrijeme pojavljivala se satira u različitim oblicima i različitim medijima. Njene pojave često su dočekane vrlo negativno pa je tako i završio skoro svaki pokušaj njenog uspona. U daljnjem tekstu nastoji se prikazati na koje se sve načine satira u Hrvatskoj probijala te kako i zašto je doživjela padove.

Hadžić (1998: 69) navodi kako *Hrvatska ima šaljive listove od 1862. godine, kada je izišao Podravski jež*. Prema Baček (2019) ovaj list je osnovan s ciljem borbe protiv svega što je sputavalo društvo u slobodi i razvoju. A kao odgovor na višegodišnje zatiranje satire u Hrvatskoj, pojavljuje se list *Koprive*. Navedeni list je prvenstveno bio za razbibrigu s tek malo politike. U razdoblju u kojem je djelovao list *Koprive* (1906 – 1941) pojavljuje se *Cabaret*. *Cabaret* se može definirati kao *mali teatar – kavana koji je zabavište gdje se mogu čuti šansone, vidjeti skeč i popiti piće* (Hadžić, 1998: 71). Hrvatska dobiva svoj prvi mali teatar – kavanu 1922. godine. Tada se u Zagrebu pojavljuje cabaret pod nazivom *Cabaret Carla Armana*. (Hadžić, 1998) Iako je mali teatar prvenstveno bio zabavlačkog karaktera, postojao je i mali dio teatra koji je bio usmjeren k aktualnoj politici. Hadžić (1998: 72) rad takvog teatra opisuje na sljedeći način: *Estradna satira stvarana u cabaretu napada „ad hominen“⁵, navodi se ime i puna adresa javne ličnosti i institucije kojoj se izruguje*. Prema tome je vidljivo da taj dio cabareta djeluje kao i satirički listovi. Iako je *Cabaret Carla Armana* prvi takav u Hrvatskoj, ipak je najpoznatiji hrvatski satirički cabaret

⁵ **ad hominem** – izraz kojim se označava da je neko izlaganje ili dokazivanje primjereno upravo onomu čovjeku kojemu je upućeno (<https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=473>, 16. rujna 2020)

Jazavac. *Jazavac* je osnovan tek 1964. godine, a poznatiji je pod imenom *Kerempuh*. Kao što je već rečeno, vlast nije uvijek prihvaćala satiru pa je cabaret *Kerempuh* koristio *sve mogućnosti od alegorije do dvosmislenog aforizma da više kaže nego mu je vladajuća ideologija dopuštala* (Hadžić, 1998: 73). Ipak je tada sloboda bila ograničena pa je 1967. godine *Kerempuh* zatvorio svoja vrata, ali nije ugasio svoje umjetničko djelovanje. Stoga je svojom upornošću ponovno otvorio vrata i pod nazivom *Satiričko kazalište Kerempuh* i danas nastoji ukazivati na sve poroke, gluposti, drskosti i probleme u društvu.

Važno je napomenuti da je uz navedene listove postojao i humoristički list *Zvekan*. Navedeni humoristički list je izlazio kao prilog uz prve hrvatske zabavne ilustrirane novine – *Dom i svijet*. *Zvekan* je prvo pravaško glasilo kojem je u prvome planu bilo ismijavanje ideologije i politike Narodne stranke. (Turkalj, 1999) Turkalj (1999: 130) navodi kako je *glavno obilježje humorističko-satiričke štampe da u raznim izražajnim formama na duhovit i smiješan način komentira, odnosno izriče vrijednosni sud o aktualnim političkim i društvenim pojavama te o pojedincima*. Upravo se takve različite izražajne forme mogu pronaći u *Zvekanu*. S ciljem što boljeg prikaza nezadovoljstva pisane su kritike u prozi i stihu. A često je korištena i karikatura koja, uz očiglednu kritiku, izaziva i smijeh. Ismijavajući političke i kulturne institucije *Zvekanom* se nastojao u javnosti izazvati ne samo smijeh, već i bijes i ogorčenje. Često se, stoga, u ovome listu koristila i kombinacija stiha i karikature, proze i karikature. Sve s namjerom da što bolje djeluje na javnost. (Turkalj, 1999) Jedan primjer takvog načina satiričnog izražavanja mišljenja i negodovanja prikazan je na slici 1.

Slika 1 – Zvekan (Turkalj, 1999: 159)

Zvekan je prestao sa svojim radom i nije se zadržao do danas, ali je svakako ostavio otisak u hrvatskoj satiričko-humorističkoj djelatnosti. (Baček, 2019) No svakako je najveći otisak u Hrvatskoj ostavio *Feral Tribune - list koji otvoreno pokazuje zube* (Hadžić, 1998: 69). S obzirom na to da otvoreno progovara o svemu, nije teško za zaključiti da nije naišao na odobravanja sa svih strana. Upravo je ovaj satiričko-politički tjednik jedan od nekolicine prenosioca satiričkih poruka koji će u ovome radu biti detaljno analizirani.

Moderno doba je donijelo i razvoj tehnologije pa se i satira bitno razvila te nije zastupljena samo u književnim djelima, listovima i kazalištu, već je dostupna i na internetskim portalima. Postala je zastupljena u svim vrstama komunikacije gdje se kroz humor nastoji kritizirati društvene probleme. Satira na televiziji počela se razvijati šezdesetih godina 20. stoljeća kada je s emitiranjem krenuo satirički show *That Was the Week That Was*. Što se tiče hrvatskih satiričnih emisija, izdvaja se emisija *Montirani proces*. Navedena političko-satirička emisija s radom je započela 2015. godine, a već godinu kasnije je doživjela pad. Emisija je ugašena zbog *zloupotrebljavanja tema satirične emisije za raspirivanje vjerske, nacionalne i druge netrpeljivosti* (Baček, 2019: 8). S političkom satirom nastavljaju na humorističko-satiričkom portalu NewsBar te u satiričnoj emisiji Prime Time. Njihovim radom se u Hrvatskoj nastavlja razvijati satira, posebice politička. Stoga ćemo pažnju nadalje u radu usmjeriti, ne samo na satiričke tjednike, već i portale i YouTube emisije koje su i danas aktualne.

6. *Feral Tribune*

Iako je najavljena analiza satiričnih medija koji su i danas aktivni, smatramo bitnim prije svega opisati rad novinske satire koja je pokazala put današnjim satiričarima. Riječ je o tjedniku koji se naziva *Feral Tribune*. *Feral* je najznačajniji satirični i politički medij koji je ostavio velik značaj za hrvatsko novinarstvo. Ovaj tjednik je neiscrpno vrelo: *novinarsko, satiričko, književno, jezičko, likovno, povijesno, etično, filozofsko...* (Pavelić, 2015: 5) A Pavelić (2015) navodi kako je takav upravo zbog svojeg netipičnog spoja satiričnog i umjetničkog, političkog i novinarskog, publicističkog i teorijskog identiteta. Ono što odlikuje ovaj tjednik, a samim time i ističe iz mase ostalih novinskih tjednika, je borba za slobodu, individualizam i kritički racionalizam. Vrijednosti koje je ovaj tjednik branio ističu njegovu umjetničku vrijednosti, ali i kreativnu veličinu njegovih autora. (Pavelić, 2015) Hadžić (1998: 69) navodi kako je u Feralu vrijedilo pravilo *govori kao što šutiš*. Već samo to pravilo govori o tome kako ovaj tjednik nikoga nije štedio i da je progovarao o svemu što se javnost nije usudila izreći.

U javnosti se *Feral* pri put pojavio 16. listopada 1983. godine kao nedjeljni politički zabavnik u sklopu tjednika Nedjeljna Dalmacija. Kako Pavelić (2015) navodi, „otac“ Ferala je Zoran Erceg, a uz njega su veliku ulogu u nastanku ovoga tjednika imali Viktor Ivančić, Đermano Senjanović, Predrag Lucić, Velimir Marinković i Boris Dežulović. O njihovoj kreativnosti govori već i samo ime ovog političkog zabavnika. Na prvo ime *Feral*⁶ Boris Dežulović je dodao *Tribune* jer je htio napraviti *parodiju nekoga velikog novinskog naslova* (Pavelić, 2015: 116). Stoga su napravili parodiju *Herald Tribunea*⁷ te je *Feral*, prema riječima Dežulovića, *parodija novina koja je prerasla u novine parodije* (Pavelić, 2015: 116). Pod novim nazivom ove novine parodije se javljaju 1990. godine i sve do svog posljednjeg broja, 20. lipnja 2008. godine, djeluju pod tim imenom.

Navedeni novinari su progovarali o svemu o čemu se trebalo šutjeti u tadašnje doba – o erotici, spolnoj neravnopravnosti, feminizmu, politici i općenito o aktualnim događajima. O svemu navedenome ovi kreativci su progovarali na različite načine. Stoga je u njihovom tjedniku moguće

⁶ Pokretač *Ferala*, Đermano Senjanović, odabrao je ime ovog političkog zabavnika. *Feral* je čakavski izraz za *svjetiljku*, a kasnije postaje i sinonim za najvažnije južnoslavenske političko-satiričke novine. (Erceg, prema Pavelić, 2015: 28)

⁷ *Herald Tribune* je dnevni list na engleskom jeziku koji izlazi u Parizu i nakon 1945. godine proglašen je jednim od najuglednijih svjetskih dnevnika. (<https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=27648>, 20. 9. 2020)

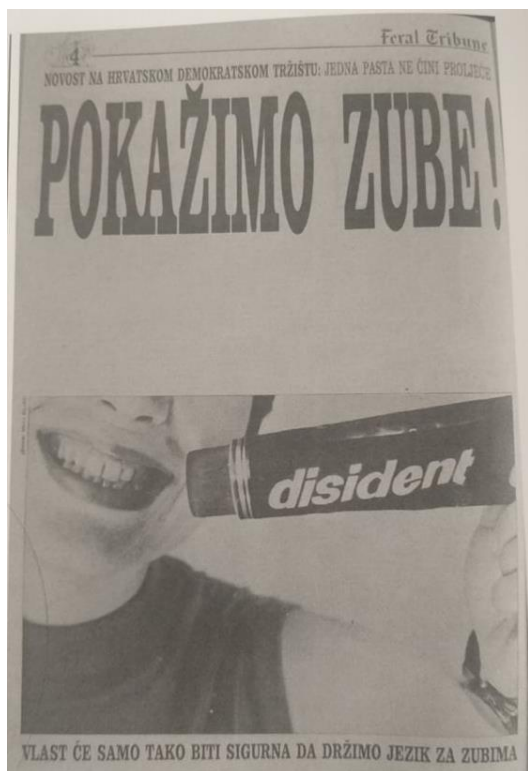
vidjeti fotomontaže, stihove, stripove, poeme. Naglasak je uvijek bio na humoru, pa stoga ne čudi da se u njihovim stripovima često mogu vidjeti njihovi vlastiti dijalozi koji izazivaju smijeh. Nastojali su prikazati što više satire u kratkome stripu. Često su se koristili satiričkim spajalicama koje su nazvane *Feralove neukusne spjalice* (Pavelić, 2015: 64). Takav oblik pisanja spajao je novinske naslove i nadnaslove na satiričan način. Jedan primjer takvog načina spajanja je sljedeći:

Okončana iščekivanja jugoslavenskih umirovljenika – Kokain pojeftinio (Pavelić, 2015: 64)

Očigledno je da su ovi novinari obogatili novine dotad nepoznatim formama. Svoju kreativnost su u potpunosti pokazali u ovome tjedniku. Osim korištenja različitih formi pisanja, predstavljali su i vijesti iz budućnosti koje su pisane u rubrici *(Ne)ponovljene vijesti*. Takav način rada je svakako skrenuo veliku pažnju javnosti na njih. Njihove forme pisanja nisu bile standardne za jedne novine pa su pažnju na ono što žele izreći privukli i drugačijim načinom pisanja. Jedna od rubrika koja je najviše privukla čitatelje je *Dnevnika Robija K. iz Ila*. Putem Dnevnika su progovarali većinom o aktualnim događajima. A sam lik Robija nastao je u novinama FESB⁸ u kojima su djelovali Viktor Ivančić i Velimir Marinković. Lik Robija je vjerojatno poticaj i za prvu fotomontažu koju su novinari Ferala prikazali u tjedniku.

Njihove fotomontaže su bile raznolike, ali je najčešća meta fotomontaža bio tadašnji predsjednik Tuđman. Svaka fotomontaža je predstavljala odraz aktualne situacije. Stoga je vidljivo da su pomno pratili sva događanja i reagirali na njih. Takve fotomontaže nisu bile samo satirične i vrijedne ismijavanja, već su prenosile i određene poruke javnosti. Rađene su na takav način da su spojili naizgled *nesukladne slike u jedinstvenu, šokantnu cjelinu, koja je najčešće vizualno podrivala propagandnu verbalnu poruku ili impliciranu krilaticu* (Čale Feldman, 2002: 69). Feralovi novinari su često kombinirali verbalne i vizualne poruke kako bi prenijeli određene misli. Ono što ih ističe je, prema Čale Feldman, *obrtaf fotomontažnog humora* (2002: 73). Pod tim izrazom Čale Feldman misli na razdvajanje jezika i tijela. Tijelo koje je prikazano na takvim njihovim naslovnicama u stvarnosti ne postoji, već je spoj, većinom nespojivih, bića. Uz to se osobi na naslovnici pripisuje ono što nije izrekla. (Čale Feldman, 2002) Jedna od Feralovih fotomontaža, na kojoj se može vidjeti njihov bunt i igra jezikom, prikazana je na slici 2.

⁸ FESB su novine koje su se nazivale „omladinskom štampom“ jer su ih uređivali mladi i talentirani urednici i novinari. Izdavao ih je Savez socijalističke omladine. (Pavelić, 2015: 55)

Slika 2 – Fotomontaža (Pavelić, 2015: 186)

Važno je napomenuti kako nije bilo bitno samo to na koji način rade, već i ono što iznose time. Njihov cilj nije bilo vrijeđanje ili ismijavanje na osobnoj razini, a ni inače satiri to nije namjera. Oni su razmišljali *o tome kako se suprotstaviti, kako odbaciti, kako negirati, kako uobličiti nezadovoljstvo tim okoštanim i glupim svijetom oko sebe* (Pavelić, 2005: 55). Najbolji način za to su očigledno pronašli u humoru i satiri jer putem satire najbolje mogu iskazati svoje kritičko mišljenje. Već je rečeno kako nas humor vraća zdravom razumu i upravo je to potvrdio i Dežulović (prema Pavelić, 2005: 122) koji navodi: *humor nam nije bio samo način obračuna s okolinom, nego i pomoć da opstanemo kao ljudska bića*. Prema njegovim riječima, način na koji su radili i njihovi „štosovi“ su im pomogli da sačuvaju zdravu pamet. (Pavelić, 2005)

Ali upravo zbog takvog načina rada, ismijavanja i prikazivanja istine protiv ovih novinara su podignuti optužni prijedlozi. Tjednici⁹ u kojima se objavljivao *Feral* također nisu imali dobru sudbinu pa je *Feral Tribune* odlučio izlaziti kao samostalni dvotjednik. Tada je bio podijeljen u dvije novine: satirični *Feral Tribune* i ozbiljni *Purgatorij*. (Baček, 2019) Prvo je izlazio kao dvotjednik, ali je nedugo nakon samostalnog izlaženje postao tjednik. Ovome tjedniku nisu bili

⁹ *Feral* je prvo izlazio kao zabavnik u sklopu tjednika *Nedjeljna Dalmacija*, no upravo zbog *Ferala* taj tjednik je zabranjen i to prvi put u svojih 45 godina postojanja. Kasnije *Feral* izlazi kao tjednik podlistak *Slobodne Dalmacije*. Dolaskom nametnutog državnog Upravnog odjela navedenim novinama dolazi i do pobune u novinama te novinari *Ferala* daju otkaz i uspostavljaju samostalni dvotjednik *Feral Tribune*. (Pavelić, 2015)

skloni većinom oni koji su bili meta njegovih naslovnica. Stoga su njegovi novinari optuženi za *širenje lažnih vijesti te vrijeđanje državnog i partijskog rukovodstva, te iskrivljavanje slike o općem stanju u društvu* (Pavelić, 2015: 68). S obzirom na to da tužbe nisu zaustavile Feral i njegovo djelovanje došlo je i do zabrana, spaljivanja novina, ozbiljnih prijetnji, profesionalne pa i osobne izolacije, ali i primamljivih poziva i pokušaja kupovanja. (Pavelić, 2015) Takav odnos prema njima bio je samo od strane vlasti, a kod čitatelja su bili vrlo popularni. Ta popularnost i prešutna privrženost čitatelja bili su dovoljan dokaz da sve što rade ima smisla i neku vrijednost. To su potvrdile i brojne nagrade koje su ovi novinari zasluženno dobili. Njihov tjednik je Svjetsko udruženje novinara odlikovalo *Zlatnim perom slobode*, te je 1998. godine na festivalu političke satire u Italiji proglašen najboljim satiričkim listom u svijetu. Priznanja iz svijeta su stizala i za novinare ovog uspješnog satiričnog tjednika. No najveća priznanja, ovaj političko-satirični list i njegovi novinari, dobili su upravo od svojih čitatelja. Iako je javnost prešutno iskazivala privrženost Feralu, svojim porukama po gradu su iskazali svoje mišljenje o njemu. Pavelić (2015: 21) navodi kako su u Zagrebu osvanuli grafiti *Sloboda tiska – podrška Feralu i Feral narodu, narod Feralu*. Takav čin je, vjerujemo, jedno od najvećih priznanja za trud, rad i kreativnost ovih novinara.

Feralovi novinari su svojim radom pokazali hrabrost i ustrajnost koju javnost nije imala. Pokazali su da ovakav oblik novina, ne samo da je potreban, nego je i nužan. I slobodno možemo zaključiti da je *tek s Feralom hrvatska politička satira doživjela što dosad nikada nije: postala je prava, beskompromisna, politički nesputana i profesionalno perfektna, uzorno moderna politička satira* (Goldstein, 1995: 24). No *Feral* nije pridonio samo na području političke satire, već cjelokupnog novinarstva jer je *pobrao više inozemnih nagrada nego cjelokupno hrvatsko novinarstvo u cijeloj svojoj povijesti* (Pavelić, 2015: 105). S takvim načinom rada *Feral* je zasigurno postao uzor i poticaj ostalim novinarima da pokažu svoju hrabrost. Feralovim putem krenuli su još neki novinari jer je očigledno da svaki *novi Feral* ima smisla.

6.1. *Melodije Bljeska i Oluje*

U okviru političke satire i Feral Tribunea smatramo bitnim naglasiti i postojanje programa *Melodije Bljeska i Oluje*. Naime radi se o performansu bivših novinara Ferala – Predraga Lucića i Borisa Dežulovića. Njihov program možemo nazivati cabaretskim jer povezuju poeziju, satiru i

pjevanje. Njihov način rada odlikuje pjevanje bez instrumenata, a njihovi glasovi i ispisane riječi jedini su rekviziti koji izazivaju smijeh kod publike. U ovom *cabaretskom programu* Lucić i Dežulović pjevaju satiričnu poeziju koja je povezana s aktualnom situacijom u Hrvatskoj i susjedstvu. Njihove *Melodije su festival urnebesnih balada o junačkim zločinima i posvećenim herojima, o pastirima i stadima, o tranziciji kriminala u vrlinu i o pretvorbi domoljublja u pljačku* (<https://www.teatar.hr/48537/melodije-borbe-i-pretvorbe-melodije-bljeska-i-oluje/>). Oni svoje Melodije predstavljaju na književnim večerima i sličnim manifestacijama diljem regije. A od 2011. godine svoje mjesto našli su i na daskama Satiričkog kazališta Kerempuh. U njihovim izvedbama vidljiv je i dalje feralovski bunt.

Često njihove izvedbe započinju prepjevom neke pjesme koji je svakako satiričnog karaktera. Zatim slijedi čitanje poezije koja je gotovo uvijek kritika društva. Jedna od mnogobrojnih tema ovog programa je problem nacionalnosti i nacija koji se često na ovim prostorima povlači. Kako bi ismijao ljude kojima je to najveći problem u životu, Lucić je osmislio *Teslograme*. Njegovi *Teslogrami* su kratki aforizmi na temu Nikole Tesle i konstantnih prepiranja oko njegove nacionalnosti. Jedan od takvih aforizama prenosimo sa stranice booksa.hr:

Trofazni teslogram

Zapitkuju Teslu Hrvati,

Mudraci iz ugledne HAZU:

Što na dvije ne htjede stati?

Što i treću izmisli fazu?

Ovim kratki aforizmom autori su predstavili „glavni problem“ naroda, ali ga istovremeno i ismijali. Sve njihove izvedbe su upravo takve naravi. Kroz humor predstavljaju najveće probleme našega društva. Lucić i Dežulović svoj kreativni duh su, očito, nastavili graditi i nakon zatvaranja Ferala. Time su ukazali na to da niti jedna vlast ne može zaustaviti kritičko mišljenje.

7. Prime Time

Svaki pravi kritičar je odvažan te to pokazuju i autori ovog televizijskog satiričkog formata. Oni djeluju upravo onako kako Critchley (2007: 19) opisuje pravog satiričara: *On se usuđuje vidjeti ono čega se njegovi slušatelji klone, što se boje izraziti. A ono što vidi je vrsta istine o ljudima, o njihovoj situaciji, o onome što ih boli i užasava, o onome što je teško, a ponajprije o onome što žele.* Stoga satiričari ovog projekta ne progovaraju samo o problemima u društvu, politici i moći, već i o problemima medija. Problemi u društvu zapravo i obuhvaćaju probleme u medijima jer bi mediji trebali biti objektivni prenositelj informacija. S obzirom da to nisu uvijek, satiričarima Prime Timea i oni postaju meta smijeha.

S ciljem što boljeg prikaza rada i djelovanja ovog televizijskog formata, prvo ćemo iznijeti bitne informacije o samome projektu Prime Time. *Prime Time* je satirični pregled tjednih političkih i društvenih događaja. Scenaristi i voditelji ovog projekta su Borna Sor i Domagoj Zovak koji su prije osnivanja Prime Timea radila za vijesti NewsBara. Produkciju Prime Time emisije odrađuje tvrtka *HAHAR Productions d.o.o.* koju su osnovali imenovani voditelji. Na navedenom projektu sudjeluje i Jan Štih koji je glumac, snimatelj, montažer i majstor zvuka. Glavna svrha emisije Prime Time je informirati, a tek onda zabaviti gledatelje. Cilj emisije je u gledateljima pobuditi i druge emocije osim zabave. Voditelji smatraju kako bi čista zabava gledatelje odvajala previše od realnosti. Upravo zbog toga svaka epizoda njihove emisije završava ozbiljno, bez zabave. (D. Zovak) Vijesti za emisiju, kako kaže Domagoj Zovak, voditelj projekta, biraju po različitim kriterijima. Neki od kriterija su glupost, gaf, nelogičnost, netočnost i laganje s jedne strane, te potresne i upečatljive vijesti s druge strane. Upravo te potresne vijesti su one kojima završavaju svoje epizode. Većinom obrađuju teme koje su se pojavile u vijestima, a bile su pomalo zanemarene ili su, pak, od velike važnosti.

Proces nastanka jedne epizode (emisije) nije nimalo lak, te je potrebno uložiti puno truda, vremena i koncentracije za stvaranje satirične vijesti. To je samo jedan od dokaza da je kreativni proces u ovoj vrsti novinarstva poprilično težak. Naime, po riječima jednog od voditelja projekta, njihove emisije nastaju tako što pregledavaju Dnevnik, čitaju kolumne i vijesti po portalima te zapisuju pojedinosti i svoje ideje. Vrlo je bitno da ne ponavljaju iste „fore“ više puta. Humor je bitna stavka u satiri, ali u njihovom poslu nije teško postići humor jer ističu kako humor proizlazi

iz samih situacija te kako ljudi često sami ispričaju takve apsurdne stvari koje izazivaju smijeh. (D. Zovak)

Oni materijale koje pronađu na internetskim portalima i televiziji obrađuju na drugačiji način te time omogućuju publici da pogledaju događaje i zbivanja iz drugačije perspektive. Način na koji rade je isti kao i kod standardiziranog suvremenog novinarstva. Glavna razlika je ta što je zadaća novinara informativnog karaktera informirati javnost, a zadaća novinara satiričnog lista komentirati društvo i nasmejati javnost. Prilikom komentiranja oni se koriste sredstvima primjerenima humoru i satiri. Ta sredstva (ironija, parodija, sarkazam i pretjerivanje) su legitimna i u svim demokratskim državama legalna. (Alaburić, 1995) A ono što ih potiče na stvaranje takvih vijesti je stanje u društvu. Ono što se događa u našem okruženju oni nastoje prikazati gledateljima na drugačiji način. Mete njihovog kreativnog duha su različite, a u nastavku rada detaljno opisujemo što ih je dovelo do toga da postanu mete.

7.1. Mete satire

Kao prvobitna želja njih kao novinara javlja se razotkrivanje korupcije i kriminala. Stoga su politika i moćnici sasvim opravdana meta za satiriziranje. No uz politiku se usko veže i problem medija koji se pokazao kao još jedna meta na njihovoj listi želja. Na kraju je sve to dovelo i do velikog problema u društvu koje je najbolji odraz stanja u kojemu se nalazi naša država te ni to nije zaobišlo njihovu listu želja. Što se tiče medija, problem se pojavljuje jer *sve više novinarskih radova temelji se na senzacionalizmu, poluprovjerenim informacijama i neistinama što je posljedica površnoga rada, neznanja i neprofesionalizma* (Labaš, Grmuša, 2011: 89). Na prvo mjesto novinarskog posla stavlja se činjenica da je potrebno prvi objaviti vijest. Upravo zbog toga dolazi do problema u shvaćanju ozbiljnosti i objektivnosti novinarskoga posla. *Novine se natječu za što senzacionalnije naslove, a televizija hoće spektakle. Informacija i komunikacija postaju čiste slike i opasnost leži baš u miješanju slika i realnosti* (Poler Kovačić, 2001: 29). Uzimajući u obzir navedeni citat, javnost je također bitan sudionik novinarskog posla. Pod pojmom „sudionik“ misli se na to da svaki pojedinac za sebe mora procijeniti što je od onoga što mu se nudi realnost. Ovdje se pojavljuje problem jer mediji izlažu javnosti ono što javnost traži. Ako je tome tako, onda je očigledno da postoji problem u društvu te će takvo društvo teško procijeniti što je istinito u hrpi informacija koje im se nude. Većinom javnost često bez promišljanja upija informacije koje se nalaze u medijima. S obzirom na to da satira nastoji potaknuti kritičko promišljanje, vrlo je poželjna

u ovakvom okruženju. Satira također nudi društvu izbor procijene istinitosti informacija, ali razlika je u tome što se satirom, negdje između pretjerivanja, iznosi istina, a u klasičnom novinarstvu to često nije tako. Upravo su navedeni razlozi, kao i nespomenuta povezanost moćnika i medija, stavili medije i njihov rad kao metu ismijavanja u ovome satiričnom formatu. Voditelji Prime Timea smatraju kako je etika u novinarstvu vrlo bitna i da je važno da se novinari pridržavaju etičkog kodeksa te pravila novinarskog izvještavanja. S obzirom na to da praksa novinarstva u Hrvatskoj pokazuje da se to često ne poštuje, ne preostaje ništa drugo nego satirom ukazati na ovaj problem. (Zovak)

Opisujući problem novinarstva u Hrvatskoj, moguće je za uočiti da se u kontekstu toga pojavljuje još jedan bitan problem – društvo. Društvo koje slijepo slijedi informacije koje se nalaze u medijima i prema njima oblikuju svoj odnos prema drugima. Pod pojmom *drugi* misli se na svakoga tko je drugačiji od nas samih. Drugi mogu biti drugačiji s obzirom na jezik, kulturu, naciju, boju kože. Ali naš odnos prema drugome oblikuje zapravo nas same. I to je ono na što ovi satiričari nastoje ukazati. I Kajoa (1979: 137), govoreći o igri, osvrće se na društvo navodeći kako *treba pogledati stvarnosti u lice, podrazumijevamo i ona društva koja sebe smatraju jedino pravednim* (prevela autorica). Ako ćemo već pogledati stvarnosti u oči, moramo priznati da je naše društvo jedno od tih koje sebe uvijek smatra pravednim.

Takvo stanje u društvu potaklo je ove satiričare da progovore o svemu što je iskvareno, a smatra se prihvatljivim. Najbolji način za to su pronašli u satiri jer samo ona može kazniti smijehom. Stoga urednici ovog projekta kroz ismijavanje i satiriziranje društvenih i političkih pitanja progovaraju o ozbiljnim problemima u državi. A na kraju ostaje na gledateljima da procjene što je od izrečenoga istina, a što je samo pretjerivanje. Kako bismo što bolje prikazali rad ovih kreativaca, detaljno ćemo analizirati jednu emisiju njihovog projekta Prime Time. U emisiji, koja je predmeta ovoga rada, progovaraju o mentalitetu Hrvata, ali prvenstveno o politici i kriminalu.

Analizu ćemo provesti prema smjernicama koje Jovanović (2016) navodi kao očigledan diskurzivni model koji koriste satirični mediji. Prema Jovanoviću (2016: 42) *diskurzivni model sadrži tri elementa: kopiranje stila klasičnog novinarstva, hiperbola (diskurzivno pretjerivanje) i koncentriranje na najrelevantnija i najistaknutija pitanja svakodnevnog društveno-političkog*

života njihove zajednice. (prevela autorica) Vodeći se tim elementima nastojat ćemo analizirati jednu epizodu Prime Timea.

Epizoda koju smo odlučili analizirati nalazi se na YouTube kanalu Prime Timea. Epizoda je objavljena pod nazivom *Top2x5*. To je, kako voditelji sami kažu, jubilarna 170 epizoda. Osmišljena je tako da je navedeno 10 glavnih vijesti o kojima će biti riječ. U opisu snimke nalazi se sljedeće: *Ovaj tjedan odbrojavamo. Kao bomba. Bomba je bila ovaj tjedan nekoliko suđenja, nekoliko predizbornih šutanja, te puno europskog susramlja* (<https://www.youtube.com/watch?v=LQwnU60LZ08>). S obzirom na to da je epizoda najavljena kao odbrojavanje u radu ćemo prvo navesti svih deset vijesti počevši od zadnje kao što je i u samoj epizodi.

10. Politika i kriminal
9. Zagreb i Milan Bandić (blokiranje tramvajskog okretišta)
8. Nacionalni otpad
7. Pitanje identiteta, nacionalnosti i mržnje
6. Miroljubiva Hrvatska
5. Predsjednica i pjevanje
4. Ministar pravosuđa i mito
3. Mediji i narod
2. Dubravka Šuica i engleski jezik
1. Problem Europe

Prema Jovanoviću (2016) prvi element diskurzivnog modela je *kopiranje stila klasičnog novinarstva*. Na snimci koju analiziramo je vidljivo kako se prati stil klasičnoga novinarstva u samome izvještavanju. Naime voditelj Borna Sor izvještava o vijestima dok sjedi za stolom, kao što je to u većini emisija takvoga karaktera. Voditelj je obučen u skladu s kodeksom odijevanja, a pozadina iza voditelja je jednobojna (plava). Njegov govor praćen je i prikladnom neverbalnom komunikacijom. Svi navedeni detalji upućuju na to da je prvi element diskurzivnog modela ovakvog tipa emisije prisutan.

Dugi element bi bilo *diskurzivno pretjerivanje* odnosno hiperbola. Ovdje ćemo navesti jedan primjer pretjerivanja koji se odnosi na vijest pod brojem 9. Ova vijest je nazvana *Blokiranje*

tramvajskog okretišta. Sam naziv vijesti upućuje na radnju, ali ćemo ovdje ukratko pojasniti o čemu je riječ. Naime nemogućnost prolaska tramvaja preko privatnog posjeda gradonačelniku grada Zagreba stvorila je probleme. Slučaj je došao do suda, ali gradonačelnik ne mari previše za navedenu situaciju. S obzirom na to da bi on kao političar i gradonačelnik trebao riješiti situaciju, ali ništa ne poduzima, ovi satiričari mu pružaju tri opcije za razrješenje. U njihovom govoru već je vidljiv satiričan način odnošenja, ali korištenje hiperbole to dodatno pojačava. Naime kao prva mogućnost nudi se isplaćivanje ljudi čiji je posjed. Druga je maknuti prugu, a treća je da se vlasnicima da pravo na zaradu na okretištu. Ako se pristane na treću mogućnost, voditelj navodi kako bi svaki putnik mogao platiti prolaz. Nakon te izjave slijedi hiperbola: *Može im se dati i titula, barun od šina, grof od pokaza..* (<https://www.youtube.com/watch?v=LQwnU60LZ08>, 8:30). Ovdje se, putem korištenja preuveličavanja, nastoji ukazati na problem, ne samo Grada, već samog gradonačelnika. Stoga predmet ismijavanja nije postala samo situacija, već i gradonačelnik. Možemo potvrditi kako je drugi element, diskurzivno pretjerivanje, također prisutan.

Urednici ove emisije bazirali su se na najrelevantnija i najistaknutija pitanja političko-društvenog života države. To je vidljivo kroz nabrojane teme emisije. Teme obuhvaćaju temeljne političke probleme Hrvatske kao što su HDZ, Milan Bandić, Europska unija, politika i kriminal. Uz to govori o društvenim pitanjima, odnosno o tome kakvi su Hrvati kao narod. Time je, već na samome početku emisije, potvrđena prisutnost trećeg elementa ovoga modela (*koncentriranje na najrelevantnija i najistaknutija pitanja svakodnevnog društveno-političkog života njihove zajednice*).

Možemo zaključiti kako se ovaj format satiričnog novinarstva uklapa u Jovanovićev (2018) model kojim se koriste satirični mediji. Analizom jedne emisije svakako nismo mogli prikazati sve elemente kojima se služe ovi satiričari. Oni se često koriste i tehnikama, koje Kajoa (1979) naziva, *mimicry* i *ilinx*. *Ilinx* zapravo predstavlja igre koje izazivaju vrtoglavice i sastoje se u pokušaju da se za trenutak poljulja stabilnost percepcije i jasnom razumu nametne neka vrsta sladostrasne pometnje (Kajoa, 1979: 51). Korištenjem te tehnike očigledno je da satiričari nastoje potaknuti gledatelja na razmišljanje o onome u što su do sada slijepo vjerovali. Nastoje potaknuti „vrtoglavice“ koje bi u svakome izazvale pomutnju uma, a sve to s ciljem da ukažu na stvarne istine. Kako bi što bolje ukazali na istinu, služe se i tehnikom *mimicry*. Navedena tehnika zapravo

predstavlja prerusavanje. Kada se koristi navedenom tehnikom, satiričar *zaboravlja, prerusava, privremeno odbacuje svoju ličnost da bi oponašao nekog drugog* (Kajoa, 1979: 48). Satiričari Prime Timea ne koriste ovu vrstu igre kako bi obmanuli gledatelje, već kako bi što bolje ukazali na nelogičnosti i laži koje nas okružuju.

Očigledno je da satiričari putem televizije i YouTube kanala nastoje djelovati na što više gledatelja. Koriste se raznim tehnikama kako bi bolje dočarali situaciju u kojoj se nalazimo i kako bi što zornije prikazali istinu. Nakon odgledane emisije, na gledateljima ostaje da procijene istinu u iznesenome. Nama ostaje za zaključiti da je ovakav tip novinarstva svakako omogućio razvoj, ne samo satire u Hrvatskoj, već i našega društva.

8. *NewsBar*

Razvoju satire u Hrvatskoj svakako pridonosi i satirično-humoristični portal *NewsBar*. Ovaj portal jednako je aktivan na svojoj internetskoj stranici kao i na Facebooku te YouTube kanalu. A slogan portala glasi *Vijesti kojima možete vjerovati*. Vijesti koje se objavljuju na portalima su izmišljene upravo zbog stvaranja satirično-humorističnog efekta. Novinari ovoga portala svakodnevno objavljuju vijesti vezane za nova politička zbivanja. A na službenoj stranici navode kako se vijesti ne trebaju shvaćati ozbiljno. Također navode i kako je svaka sličnost sa stvarnim osobama, pojavama ili institucijama slučajna. Osobe iz javnog života koje se pojavljuju u njihovim vijestima pojavljuju se samo kao akteri izmišljenih događaja. Isto tako i stavovi, radnje i događaji vezani uz njih te njihove izjave koje se citiraju u tekstu su izmišljeni. (<https://www.newsbar.hr/>) Prema navedenom, možemo uvidjeti kako novinari ovoga portala, kao i njihovi prethodnici, novinari Ferala, spajaju osobe s izjavama koje nisu izrekle. Također se često koriste raznim montažama koje se vidljive na kratkim video isječcima na njihovom YouTube kanalu. Na takav način stvaraju satirične situacije koje izazivaju smijeh kod čitatelja.

Portal je pokrenut 2011. godine, a Baček (2015: 26) navodi kako je *NewsBar* kao projekt nastao zahvaljujući društvenim mrežama i viralnom karakteru vlastitog sadržaja. Pokretač portala, Vlado Lucić, osmislio je i ime portala. Naime naziv *NewsBar* inspiriran je pričom konobara koji uvijek ima dvije verzije stvari koje se događaju – onu stvarnu i onu drugu. (<https://www.hnd.hr/news-bar-tank-granica-izmedu-zbilje-i-parodije>) Stoga oni stvaraju vijesti i iznose drugu stranu priče. Na počecima njihova rada, montažne snimke su se mogle vidjeti u emisiji Prime Time, koja se naknadno osamostalila. Prema riječima Vlade Lucića, oni satirički komentiraju, odnosno kritiziraju društvenu i političku realnost u nekoj vlastitoj umjetničkoj formi. Kako sami navode, oni su *onaj satirični dio Ferala bez ozbiljne politike* (<https://www.hnd.hr/news-bar-tank-granica-izmedu-zbilje-i-parodije>).

NewsBar je započeo svoje djelovanje objavljivanjem lažnih vijesti. Na početku njihova djelovanja građani su vjerovali vijestima koje objavljuju jer se nisu naviknuli na takav način pisanja. Nakon što su shvatili da su njihove vijesti lažne, počeli su vijesti koje su zvučale nevjerovatno nazivati *njuzbarovske*. Svoje djelovanje na televiziji započeli su na HRT-u. Pojavili su se u serijalu *Slučaj Brazil* u kojemu se pratilo Svjetsko prvenstvo u nogometu u Brazilu. No uz to se i satirizirala društvena i politička stvarnost Hrvatske. Nakon toga je *NewsBar* ostvario

suradnju s RTL-om. Na RTL televiziji imali su emisiju u kojoj su mogli spojiti intervjue s gostima, lažne vijesti i reportaže/skečeve. No njihova emisija se pušala u kasnonoćnom programu pa su prekinuli suradnju. Svoje djelovanje su nastavili na HRT televiziji u emisiji *Montirani proces*, ali niti to nije potrajalo. Naime optuženi su zloupotrebljavanje tema i širenje mržnje. (Sor) No istina je zapravo da politička satira i dalje jako pogađa mete ismijavanja, ali tome svakako nije razlog smijeh, već poziv na kritičko promišljanje. Stoga ne čudi da *NewsBar* nije uvijek rado prihvaćen jer ovaj portal nastoji ljudima ponuditi zabavu, ali ih također poziva na kritiku i promišljanje. Njihova satira nastaje kao reakcija na događaje i odbacuje sva ograničenja. Lucić smatra kako ljudima uvijek treba dati više nego razumiju, a to nikako ne rade komercijalne televizije. (<https://www.hnd.hr/news-bar-tank-a-granica-između-zbilje-i-parodije>) Stoga je vidljivo kako njihov portal ne služi isključivo zabavi, već nudi i više razine shvaćanja. Borna Sor, sadašnji voditelj Prime Timea, navodi kako je političkoj satiri u Hrvatskoj pomoglo čitateljstvo, ali i mediji koji su bili dovoljno hrabri ili neovisni.

Na portalu NewsBara nalazi se nekoliko kategorija po kojima se razvrstavaju vijesti. Kategorije su: *vijesti, politika, zanimljivosti, automobili i clickbait*. Kategorija *vijesti* ima nekoliko potkategorija i to *Hrvatska, lifestyle, sci-fi, show, svijet i sport*. S obzirom na to da je u ovome radu riječ o političkoj satiri, prikazat ćemo jednu vijest iz kategorije *politika*. Kategorija *politika* sadrži sljedeći opis: *Najnovije, provjerene i potpuno istinite vijesti iz politike. Nije namijenjeno mlađim od 60 godina.* (<https://www.newsbar.hr/vijesti/politika/#.X49eIND7SUK>) U navedenom opisu moguće je uvidjeti sarkazam koji sugerira kako vijesti nisu istinite. Jedna takva vijest bit će detaljno opisana u sljedećem primjeru. Naslov vijesti glasi:

Bandić ponudio Juričanu da mu uz ime preuzme i bar pola USKOK-ovih optužnica (<https://www.newsbar.hr/bandic-ponudio-juricanu-da-mu-uz-ime-preuzme-i-bar-pola-uskok-ovih-optuznica/#.X49g9ND7SUK>)

Naime okosnica navedene vijesti je odluka Daria Juričana o preuzimanju imena i prezimena gradonačelnika grada Zagreba, Milana Bandića. Nakon što se preimenovao, odlučio se kandidirati za predsjednika na izborima 2020. godine. Novinari NewsBara su odlučili ovu vijest učiniti *njuzbarovskom* pa su osmislili gradonačelnikovu reakciju na navedeni potez Juričana. S obzirom na to da hrvatske novine navode kako se protiv Milana Bandića vodi nekoliko optužnica, novinari NewsBara su to odlučili iskoristiti u svojoj vijesti. Njihova izjava Milana Bandića glasi: *Milan Bandić je čovjek*

koji živi i vjeruje u socijaldemokraciju. Ako Juričan želi biti Bandić, onda mora živjeti po njegovim načelima preuzeti pola tereta na sebe. No Newsbarovci ne staju ovdje te dodaju: Nek dođe kod mene, nek otvori ladicu i nek bira koja mu se najviše sviđa, pa nije gradonačelnik cicija. Ova skovana izjava Milana Bandića svakako je izazvala smijeh kod čitatelja. Stoga se može zaključiti da je cilj postignut. Takav potez novinara ukazuje i na njihovo mišljenje o ovome događaju i gradonačelniku. Naravno, dalje ostaje na čitateljima da sami procjene istinitost napisane vijesti, ali i iznesenih činjenica.

Ovakav način rada ostavlja dosta veliku slobodu i čitateljima koji sami mogu procijeniti u što žele vjerovati. Stoga je ovakav tip novinarstva pridonio razvoju slobode u Hrvatskoj, a Borna Sor navodi kako društveni razvoj ovisi o slobodi. Kako bi se društvo razvijalo mora postojati sloboda govora i iskazivanja kritičkog mišljenja, a tome je svakako politička satira NewsBara i ostalih medija pridonijela. Prema tome slobodno možemo zaključiti kako je politička satira pridonijela razvoju demokracije u društvu.

9. Zaključak

Nakon svega iznesenog možemo zaključiti da je uistinu svijet u kojem se nalazimo svojevrsna igra. Satira predstavlja jednu vrstu igre. Satiričari se poigravaju onima koje ismijavaju. Oni koji prihvate takvu vrstu igre i također se zajedno sa satiričarima smiju, postaju dio igre. A smijeh je u toj igri najbolji način za borbu. Smijehom se nastoji izazvati neugodan osjećaj kod osobe koja se ismijava. Smijeh, stoga, postaje glavno sredstvo satire kojim se nastoji kazniti sve poroke i izopačenosti. Satira pruža slobodu duha, kreativnosti i izražavanja kritičkog mišljenja. Uz to, najbolji stupanj demokracije u nekoj državi pokazuje upravo otvorenost prema satiri. Satira, posebice politička, nije uvijek dobro prihvaćena u javnosti. Društvo često ne shvaća dobrobiti takve vrste novinarstva te ih vide samo kao puku zabavu ili čak zloću. Ali satiričari razotkrivaju ono što nije trebalo biti dostupno javnosti i na taj način nastoje društvu ukazati na nepravilnosti. Iza smijeha i zabave krije se društvena kritika koja je svakom „zdravom“ društvu potrebna.

Upravo zbog takvih namjera satira nije imala povoljan razvojni put. Zbog istina koje je progovarala, često je bila zabranjivana. Takvu sudbinu je imao i hrvatski satiričko-politički tjednik *Feral*. Feralovci su svojim kreativnim duhom iskazali nezadovoljstvo svijetom oko sebe. Smijehom su se suprotstavili svim lažima koje ih okružuju. Iako su na kraju morali zatvoriti svoja vrata, njihova snaga i nepopustljivost ostaju zapamćeni. Svojim buntom, napornim radom, hrabrošću i upornošću pokazali su put kojim satira treba ići. Tim putem su krenuli mnogi današnji satiričari koji su satiru prenijeli na sve vrste medija. Stoga se satira danas može uočiti na portalima, društvenim mrežama, YouTube kanalima i televiziji. Bez obzira u kojem mediju se pojavljuje, cilj joj je i dalje isti: zabaviti, ali i potaknuti kritičko mišljenje. S obzirom na to da se satira zadržala do danas, možemo ustvrditi da su sva nastojanja za zatiranjem kritičkog mišljenja uzaludna jer je mišljenje nemoguće zaustaviti. Sagledamo li bolje svijet u kojem se nalazimo, možemo uvidjeti kako je razotkrivanje istine uistinu još uvijek potrebno. Imajući sve navedeno na umu, možemo zaključiti kako je smijeh najbolje oružje za razotkrivanje istine. Na sve neistine, poroke, gluposti, zablude i drskosti koje nas okružuju naj mudrije je odgovoriti smijehom. Smijehom se može uzvratiti za svako naneseo zlo. On je najmoćnije oružje u političkoj i svakoj drugoj borbi. Zato uvijek treba imati na umu da je smijeh bolji izbor od mržnje.

Literatura

1. Alaburić, V. „Novine pred sudom : proslov za jednu moguću obranu“, *Erasmus*, 1995, Zagreb, 37–41.
2. Baček, Žaklina, *Problem satiričnih medija u Hrvatskoj primjeri Feral Tribunea i News Bara*, završni rad, Koprivnica, 2019.
3. Bergson, Henri, *Smijeh, Esej o značenju komičnog*, Znanje, Zagreb, 1987.
4. Critchley, Simon, *O humoru*, Algoritam, Zagreb, 2007.
5. Čale Feldman, Lada, „Humor i politička (ne)korektnost Feralovih fotomontaža“, *Split i drugi*, 2002, Split, 5–6.
6. Feller, Miroslav, *Estetički eseji*, Euroknjiga, Zagreb, 2009.
7. Garvanović Porobija, Đurđica, „Križa i eshatološki motivi u starohrvatskoj pjesmi Svit se konča“, *Biblijski pogledi*, 21 (1-2), 2013, 65–74., https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=207529
8. Goldstein, Slavko, „Satiričari i poglavari“, *Erasmus*, 1995, Zagreb, 20–24.
9. Hadžić, Fadil, *Anatomija smijeha, studije o fenomenu komičnoga*, V.B.Z., Zagreb, 1998.
10. Jovanović, Srđan, „Laughter as Resistance: The Rise of Political Satire in Croatia and Serbia“, *Političke perspektive: časopis za istraživanje politike*, Vol. 6 No. 3, 2016, https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=302473.
11. Kajoa, Rože, *Igre i ljudi*, Nolit, Beograd, 1979.
12. Labaš, Danijel, Grmuša, Tanja, „Istinitost i objektivnost u informaciji i društveno štetne komunikacijske forme“, *Kroatologija*, 2011, 87–122, https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=119616.
13. Marković, Ivan, *Uvod u verbalni humor*, Disput, Zagreb, 2019.
14. Pavelić, Boris, *Smijeh slobode – Uvod u Feral Tribune*, Stega Tisak, Zagreb, 2015.
15. Pavletić, Vlatko, *Analiza bez koje se ne može*, Zora, Zagreb, 1961.
16. Poler Kovačić, Melita, „Križa novinarstva kao križa etike: tko je novinarski subjekt?“, *Medijska istraživanja*, god. 7, br. 1–2, 2001, 25–44, https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=36819.

17. Turkalj, Jasna, „Zvekan – humor, satira i karikatura kao sredstvo pravaške političke propagande“, *Povijesni prilozi*, Vol. 18 No. 18, 1999, 121–160, https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=157646.

Internetski izvori

1. <https://www.hnd.hr/news-bar-tanka-granica-izmedu-zbilje-i-parodije>, pristupano 21. rujna 2020.
2. <https://www.booksa.hr/vijesti/sve/melodije-bljeska-i-oluje>, pristupano 20. rujna 2020.
3. <https://www.teatar.hr/48537/melodije-borbe-i-pretvorbe-melodije-bljeska-i-oluje/>, pristupano 20. rujna 2020.
4. <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=30849>, pristupano 15. rujna 2020.
5. <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=25601>, pristupano 15. rujna 2020.

Prilozi

Slikovni

1. Slika 1 – Zvekan (Turkalj, Jasna, „Zvekan – humor, satira i karikatura kao sredstvo pravaške političke propagande“, *Povijesni prilozi*, Vol. 18 No. 18, 1999, str. 159)
2. Slika 2 – Fotomontaža (Pavelić, Boris, *Smijeh slobode – Uvod u Feral Tribune*, Stega Tisak, Zagreb, 2015, str. 186)

Intervjui

1. INTERVJU S VODITELJEM EMISIJE PRIME TIME (**DOMAGOJ ZOVAK**)

1. Kako se pripremate za emisiju?

Pripremamo se ne pripremajući se. Kako produkcijski uvjeti nisu raskošni, sve radimo sami. Npr. kada je moj red za voditi emisiju, ja onda moram pogledati sve Dnevnik N1 televizije od petka do četvrtka radeći se hrpu sitnih bilješki, pročitati što više portala, kolumni i svih mogućih kuteva i fora koje su ispaljene na internetu da se ne bi ponavljali ili da ne bi netko slučajno rekao „da smo mu ukrali foru. Ponekad smo i prenadahnuti, jer ima toliko toga da fizički ne može jedan čovjek sve ispisati što bi htio isprdati/prokomentirati. Zato ovakve emisije obično imaju više scenarista, ali nažalost mi si to ne možemo priuštiti.

2. Po kojem kriteriju birate vijesti?

Sigurno da glupost, gaf, nelogičnost, netočnost, laganje i slične stvari upadaju nama prvo u oko i maksimalno ih eksploatiramo za svoje niske satirične pobude, ali također tražimo i one potresne, upečatljive i grozne vijesti s kojima na kraju emisije često volimo svoje gledatelje nabiti šakom u želudac, pa nek i njima bude u stomaku loše od te vijesti kao što je i nama.

3. Zašto ste se odlučili za stvaranje takvog programa, satiričnih vijesti?

Ne znam, pitam se i ja nekad to, kako sam tu završio gdje jesam. Uvijek sam mislio sam da ću se baviti ozbiljnim novinarstvom, da ću raskrinkavat korupciju i kriminal, no eto, na radost nekih i

užas mnogih, radim ovo. A sve je počelo zato što je jedan dan, prije 8 godina trebao netko glumiti televizijskog novinara u skeču News Bara i eto, izbor je pao na mene jer sam jedini imao odijelo i kravatu doma. A i jedini sam bio diplomirani novinar, pa je logično bilo da glumim svoju novinarsku struku. Tu je sve počelo. Ostalo je, kako se kaže, povijest propasti humora u Hrvata.

4. Što mislite o etici u novinarstvu?

Jako je bitna. Nitko od nas nije savršen, ljudi smo, griješimo. Neke pogreške su oprostive, neke baš i ne. Ono gdje se ja susrećem s tim pitanjem je npr. podrška nekom kandidatu na izborima. To nikad nisam radio, a i ne namjeravam raditi. Mogu nekog simpatizirati i glasati za njega, ali od mene neće nikad dobiti javnu podršku. Nikad. Možda ću ga manje ribati i sprdati u svojoj emisiji, jer je netko s čijim stavovima se slažem i sigurno da neću napadati nekog tko se zalaže za prava žena, seksualnih i nacionalnih manjina, ali neće dobiti izravnu podršku od mene nikada. Mislim da je to neetično i žao mi je kad to novinari koje i sam volim i cijenim krenu raditi tako nešto. Za one koje ne volim, to mi je samo još jedan dokaz zašto sam u pravu da ih ne volim.

5. Na koji način povezujete humor sa stvarnim situacijama?

Humor proizlazi iz samih situacija. Ponekad u moru vijesti ljudima promaknu te neke minijature, nelogičnosti, sitne muljaže. No kako sam ja netko tko pregledava i preslušava vijesti, mogu ih uvijek vratiti malo nazad i poslušati još jednom i pronaći u tome nešto što su svi propustili uočiti. Problem postaje kad stvari same postaju toliko apsurdne i blesave, a stvarnost su, da tu više i nema nekog posla za mene. Pustim klip i nemam što dodati na njega. „Čovjek“ je sam ispričao vic. Samo, to nije vic, to je hrvatska stvarnost.

6. Imate li neki postupak po kojemu radite emisije (planski) ili što Vam padne na pamet taj tren zapišete?

Kombinacija. Tokom tjedna si zapišem neke ideje, neke od njih „testiram“ na Twitteru i Facebooku kao statuse, a i „zauzmem“ ih tada na neki način da ne bi netko drugi negdje ispalio istu foru, pa da imamo problema s velikim egima koja ne mogu podnijeti ideju da ista ideja može pasti na pamet većem broju ljudi. I onda dok se pregledavaju Dnevници, dolaze nove ideje, nekad i u zadnji čas.

7. Koji je Vaš stav o novinarstvu u Hrvatskoj?

Ne valja romantizirati našu struku. Novinarstvo je loše plaćeno, pa stoga često onda i potplaćeno od strane političkih i gospodarskih moćnika. Često je svedeno na PR, propagandu i marketing, žutilo prepuno botoksiranih lica često dominira,. Puno je korupcije u novinarstvo, baš kao i u društvu općenito, no i dalje mislim da je novinarstvo jedina sila, jedina „institucija“ koja koliko toliko dobro radi svoj posao u ovoj državi. Mislim da je novinarstvo jedino što nas drži iznad vode, ona zadnja ruka koja nam je pružena dok visimo na rubu provalije i konačne propasti.

2. INTERVJU S VODITELJEM EMISIJE PRIME TIME (BORNA SOR)

U samom početku dio ljudi je izražavao strah od policije i mogućih tužbi, pogotovo kada bi scenarij direktno prozivao političare. Postepeno su se ljudi navikli na ideju da postoji satirični portal koji to radi na dnevnoj bazi. Društvene mreže omogućile su veliki doseg, te je broj pratitelja toliko narastao da su ljudi shvatili da su takve stvari sada popularne i sastavni dio konzumiranja političkih događaja. Možda je najveća razlika kod lažnih vijesti, jer brojni čitatelji nisu navikli na takav format, te smo u početku imali puno ljudi koji bi svakodnevno nasjeli na naše tekstove. Tome je pomoglo i nedefinirano ime na engleskom *Newsbar*. Kad su se ljudi navikli i znali što predstavlja sam *Newsbar*, počeli su sve manje vjerovati u naše tekstove, ali ujedno su vijesti koje zvuče nevjerojatno počeli zvati *njuzbarovske*.

1. Što politička satira Newsbara znači u sustavu demokracije?
Iznimno puno, mogli bismo ju usporediti s dječakom iz klasika *Carevo novo ruho*. Društveni razvoj ovisi o slobodi i razvoju. I ako se društvu zabranjuje sloboda govora ili se očekuje da građani

vjeruju lažima, stvara se mučna klima beznađa, povećava se društvena apatija i smanjuje demokratski potencijal društva. To znači da sve manje i manje ljudi želi aktivno sudjelovati u političkim procesima, pogotovo mlađa populacija. U tom kontekstu *Newsbar* je odrađivao higijeničarsku ulogu. U državi u kojoj je politika ljudima postala dosadna i naporna, *Newsbar* je približavao svima političke teme kroz formate koji su bili ugodniji za konzumirati, te bi ujedno bili i kritični. Osim zabave, pozivalo se na promišljanje, polemiku i kritiku. Satira u mladim demokracijama služi kao lakmus papir razvijenosti građanske svijesti. Koliko smijemo kritizirati svijet oko nas, te koliko možemo ismijavati moćne.

2. Kad je NewsBar prvi put počeo djelovati na televiziji?

NB je počeo djelovati na televiziji na HRT-u u serijalu “Slučaj Brazil”, 31 – epizodnom nogometno kriminalističkom showu, koji osim što je pratio Svjetsko prvenstvo u Brazilu, ujedno se satirizirao s nekim elementima društvene i političke stvarnosti same Hrvatske. Od korumpiranog gradonačelnika do nepotističkih zaposlenja u hrvatskoj policiji. Radilo se o sponzoriranom programu, tako da nije bilo puno kontakta s produkcijom HRT-a. Nakon toga je NB počeo raditi sa RTL-om gdje smo mogli spojiti nekoliko naših tradicionalnih formata u jednu emisiju. Intervjui s gostima, lažne studijske vijesti i reportaže, na kraju i same skečeve. Suradnja je bila dobra, ali nam je termin bio pornografski i nestalan. Emisije bi se puštale nekad u ponoć, a nekad u pol dva ujutro.

Suradnja s HRT-om je počela nakon što je prva sezona na RTL-u bila gotova. Kako je cilj bio borba protiv političke apatije i cenzure, HRT je odlično pasao, jer je to ujedno njihova društvena zadaća. Produkcija je ponovo bila izolirana od kreative, niti je u nju ulagala, što je dovelo do toga da su emisiju od 45 minuta pisala samo trojica autora. Sama emisija “Montirani proces” na kraju je naprasno maknuta nakon 6. epizode pod lažnom optužbom da je širila mržnju. Nakon toga više nijedna emisija na HRT-u se nije bavila političkom satirijom.

3. Prime Time: Kako izgleda proces odabira tema za određenu epizodu? Koji su kriteriji odabira?

Tjedni pregled događaja počinje tako da se čitaju mediji, aktivni prate dnevници i pokušava odrediti što bi mogle biti teme koje su zanemarene ili teme koju su od važnosti da ih se ponovo analizira. Teme nekad dolaze linearno, ovisno o danu nastanka, ali većinom se slažu tematski. Korupcija s

korupcijom, izborni rezultati s izbornim rezultatima. Nekad o nekim temama nemam dovoljno znanja pa ih odgodim dok se dodatno ne obrazujem, a nekad neke teme treba izbjegavati je samo dodatno umrtvljuju politički razvoj. Kao što je opsesiranje davno završenim ratovima.

4. Koliko je Prime Time informativna, a koliko zabavna emisija?

Mislím da je Prime Time sigurno informativniji nego što je zabavan, to mu je i svrha. Prime Time nekad namjerno nije ni smiješan, pogotovo na kraju samih epizoda. Cilj mu nije biti čokolada prije spavanja za lakše snove, nego pobuditi i druge emocije osim zabave. Ljudi se pomoću takvog pristupa lakše samostalno bave proučavanjem političkih tema. Čista zabava odvajala bi gledatelja previše od realnosti tematike. No naravno, na kraju, ništa ne smije biti preozbiljno u takvoj emisiji, da ne postane isključivo sredstvo dociranja. Naravno, uz razvoj produkcijskih uvjeta, povećava se i kapacitet informativnog karaktera. Više suradnika, novinara i stručnjaka povećava i samu kvalitetu informacija i edukacije koja se proizvodi.

Sažetak (na hrvatskome jeziku)

U ovome radu su iznesene glavne zadaće satire, a poseban osvrt je stavljen na političku satiru. Na početku rada osvrnuli smo se na funkcije smijeha koji je glavno sredstvo satire. Zatim smo povezali početak satire s političkim igrama. Satira je često podcijenjena vrsta novinarstva pa smo ovim radom nastojali ukazati na njezinu važnost u društvu. U radu smo se bazirali na razvoj satire u Hrvatskoj.

Drugi dio rada posvećen je medijima u kojima je satira i danas aktivna. Put novim satiričarima je pokazao satiričko-politički tjednik *Feral*. Iako on više nije aktivan, zbog svog djelovanja je zaslužio biti dio ovoga rada. U radu se, zatim, nastoji prikazati na koji način satiričari spajaju zabavu s društvenom kritikom. To se prikazuje analizom primjera sa satirično-humorističnog portala NewsBar i televizijskog satiričkog formata Prime Time. Nakon prikazivanja načina na koji djeluju navedeni portali, slijedi zaključak.

Ključne riječi: satira, politička satira, smijeh, igra, *Feral*, *NewsBar*, *Prime Time*

Naslov i ključne riječi (na engleskom jeziku)

Political satire in the media

Key words: satire, political satire, laughter, game, *Feral*, *NewsBar*, *Prime Time*